

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
VALSTSTIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**VĒLĒTĀJU LIKUMDOŠANAS INICIATĪVAS TIESĪBU
ĪSTENOŠANAS PROBLEMĀTIKA LATVIJAS REPUBLIKĀ**
BAKALaura DARBS

Darba autore: Amanda Zariņa

Studenta apliecības Nr.:az17103

Darba vadītāja: Dr.iur., asoc. prof. Annija Kārcliņa

Rīga 2020

ANOTĀCIJA

Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības ir būtisks tiešās demokrātijas realizācijas instruments, ar kura starpniecību tautai kā suverēnam ir iespēja likumdošanas procesa ceļā tieši iesaistīties valstiski svarīgu lēmumu pieņemšanā. Latvija ir viena no valstīm, kuras konstitūcijā ir paredzētas vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības. Tomēr prakse rāda, ka pašreizējā parlamentārā likumdevēja noteiktā kārtība šo tiesību realizācijai ir uzskatāma par neefektīvu.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt ar vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizāciju saistīto problemātiku, kā arī piedāvāt priekšlikumu šī tiesību institūta efektivitātes uzlabošanai. Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, darba autore veica vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību normatīvā regulējuma, kā arī praksē realizēto vēlētāju likumdošanas iniciatīvu izpēti.

Atslēgvārdi: Satversme, tiešā demokrātija, likumdošana, vēlētāju likumdošanas iniciatīva, Satversmes grozījumu projekts, likumprojekts, parakstu vākšana.

ANNOTATION

Voters' Legislative Initiative Rights is an essential instrument for the realisation of direct democracy through which the nation as a sovereign has the possibility to make important decisions through the legislative process. Latvia is one of the countries where the voters' legislative initiative rights are determined in the constitution. However, in practice, the current procedure established by the parliamentary legislator for the exercise of these rights is considered ineffective.

The aim of the current Bachelor thesis is to explore the issues of Voters' Legislative Initiative Rights in Latvia and to make a proposal to improve the effectiveness of this legal institute. To achieve the aim, the author of the current thesis carried out a study of the normative regulation of the right of voters' legislative initiative, as well as of the implementation of legislative initiatives of voters implemented in practice.

Keywords: the Satversme, direct democracy, legislation, Voters' Legislative Initiative, draft amendments to the Satversme; draft law, collection of signatures.

SATURS

IEVADS	5
1. VĒLĒTĀJU LIKUMDOŠANAS INICIATĪVAS TIESĪBAS KĀ TIEŠĀS DEMOKRĀTIJAS REALIZĀCIJAS INSTRUMENTS UN NORMATĪVĀ REGULĒJUMA VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA.....	6
1.1. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību saturs Latvijā	7
1.2. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību normatīvā regulējuma vēsturiskā attīstība... 10	
1.2.1. Satversmes 65. un 78. panta vēsturiskā attīstība	10
1.2.2. Likuma Par tautas nobalsošanu regulējuma vēsturiskā attīstība	12
2. KĀRTĪBA, KĀDĀ REALIZĒJAMAS VĒLĒTĀJU LIKUMDOŠANAS INICIATĪVAS TIESĪBAS.....	17
2.1. Iniciatīvas grupas loma likumprojekta izstrādē un likumprojekta reģistrācija.....	17
2.2. Pilnīgi izstrādāta likumprojekta jēdziena saturs	18
2.3. Vēlētāju iniciatīvu satura ierobežojumi	21
2.4. Parakstu vākšanas procesuālā norise un tās tiesiskās sekas	23
2.5. Likumdošanas iniciatīvas virzība, ja savākts pietiekams vēlētāju parakstu skaits	25
3. PRAKSĒ REALIZĒTĀS VĒLĒTĀJU LIKUMDOŠANAS INICIATĪVAS	29
3.1. Praksē realizētās vēlētāju likumdošanas iniciatīvas starpkaru periodā	29
3.2. Praksē realizētās vēlētāju likumdošanas iniciatīvas laika periodā no 1990. gada līdz 2012. gada 8.novembra likuma Par tautas nobalsošanu grozījumu spēkā stāšanās	30
3.3. Praksē realizētās iniciatīvas pēc 2012. gada 8. novembra likuma Par tautas nobalsošanu grozījumu spēkā stāšanās.....	34
KOPSAVILKUMS.....	42
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	46
PIELIKUMS. DEPUTĀTU IESNIEGTAIS LIKUMPROJEKTS „GROZĪJUMI LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMĒ”	52

IEVADS

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk - Satversmes) 1. pants nosaka, ka „Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.” Demokrātijas jēdziena kodols ir cieši saistīts ar Satversmes 2. pantā nostiprināto tautas suverenitātes principu, kas nosaka, ka „Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai.” Satversmē nostiprinātās vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības ir nozīmīgs instruments tam, kā tauta var tieši paust savu gribu likumdošanas ceļā, tādējādi spējot ietekmēt savu dzīvi valstī. Latvijā vēlētāji ir vairākkārtēji izmantojuši no vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību institūta izrietošās tiesības, tomēr prakse rāda, ka pašreizējā likumdevēja noteiktā kārtība šo tiesību realizācijai likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” (turpmāk – likums Par tautas nobalsošanu) padara šo tiesību institūtu par formālu, jo nav iespējams savākt iniciatīvai nepieciešamo parakstu skaitu, tādējādi vēlētāju likumdošanas iniciatīvas nespēj no likumprojekta kļūt par likumu. Darba ierobežotā apjoma dēļ, darba autore pamatā analizēs vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijas stadiju līdz brīdim, kad tiek savākts nepieciešamais parakstu skaits iniciatīvas tālākai virzībai.

Darba mērķis izpētīt vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību regulējumu, tā vēsturisko attīstību Latvijā, izanalizēt līdz šim realizēto vēlētāju likumdošanas iniciatīvu praksi, kā arī konstatēt problemātiku un piedāvāt risinājumus vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību institūta efektivitātes uzlabošanai, lai tas zaudētu savu pašreizējo formālo raksturu.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi un uzdevumus, darba izstrādē tiks izmantotas vairākas zinātniskās pētniecības metodes: analītiskā metode, vēsturiskā metode un salīdzinošā metode. Darbā plaši tiks pielietota analītiskā metode, analizējot ārvalstīs un Latvijā izdoto juridisko literatūru, pētot vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību regulējumu, judikatūras atziņas, Centrālās vēlēšanu komisijas praksi, kā arī praksē realizētās vēlētāju likumdošanas iniciatīvas. Vēsturiskā zinātniskā pētniecības metode tiks pielietota, pētot normatīvā regulējuma vēsturisko attīstību, bet salīdzinošā pētniecības metode tiks pielietota vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību regulējuma salīdzinājumam ar citām Eiropas valstīm, kā arī ar parlamentārā likumdevēja noteikto vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijas prasību salīdzinājumam ar prasībām, kādas noteiktas tam, lai personu ievēlētu par Saeimas deputātu, tādējādi iegūstot likumdošanas iniciatīvas tiesības.

Darbs sastāv no trīs nodaļām, kurās darba autore ietvērusi vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību kā tiešās demokrātijas realizācijas instrumenta nozīmi un saturu, regulējuma vēsturisko attīstību, procesuālo kārtību, kādā realizējamas vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības, kā arī līdz šim realizēto vēlētāju likumdošanas iniciatīvu praksi, akcentējot būtiskāko problemātiku.

1. VĒLĒTĀJU LIKUMDOŠANAS INICIATĪVAS TIESĪBAS KĀ TIEŠĀS DEMOKRĀTIJAS REALIZĀCIJAS INSTRUMENTS UN NORMATĪVĀ REGULĒJUMA VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

Mūsdienu pasaulē demokrātijas vērtību atzīšana ir kļuvusi par plaši izplatītu parādību, bet Rietumu pasaulē – par vispārpieņemtu normu.¹ Demokrātija tiek definēta kā tautvaldība, kur augstākā vara pieder tautai, kura to realizē tieši vai pastarpināti ar tautas vēlētiem pārstāvjiem, kas ievēlēti brīvās vēlēšanās.² Prof. K. Dišlers norādījis, ka „par demokrātisku valsti saucama tāda valsts, kur valsts vara un valdība atrodas tautas pašas rokās.”³ Demokrātiska valsts iekārta nozīmē to, ka pastāv tāds valsts pārvaldīšanas mehānisms, kas nodrošina, lai tauta kā suverēns var brīvi izteikt savu gribu un šī griba tiek attiecināta uz valsts darbību, proti, lai valsts darbojas atbilstoši formālā procedūrā noteiktai valsts gribai. Demokrātiskā valsts iekārtā jānodrošina ir tādi apstākļi, lai tautas griba varētu brīvi veidoties uz izpausties.⁴

Mūsdienās galvenā valsts pārvaldes forma ir reprezentatīvā demokrātija, tomēr Eiropas valstīm ir sena tiešās demokrātijas institūtu izmantošanas vēsture. Tiešās demokrātijas saknes meklējamas jau Senajā Grieķijā un Romā. Arī viduslaiku Dienvideiropas pilsētvalstīs un Šveices teritorijā lēmumu pieņemšanā laiku pa laikam tika izmantotas dažādas pilsoņu tiešās līdzdalības formas. Piemēram, pirmais referendums Šveicē notika 1449. gadā. Tajā pilsoņi balsoja par kara nodokļiem un par dalību valstu savienībās.⁵

Tiešā demokrātija, kas tiek dēvēta arī par līdzdalības (angļu valodā - *participatory*) demokrātiju⁶, ir veids, kā valsti tuvināt tās pilsoņiem, nododot tiem izlemšanai atsevišķus valstiski svarīgus jautājumus. Pastāv uzskats, ka tiešās demokrātijas elementi ir ļoti vēlama parādība, kas motivē cilvēkus vairāk domāt par politiski svarīgiem jautājumiem un pašiem iesaistīties to izlemšanā.⁷ Tiešā demokrātija mūsdienās ir gan pašu svarīgāko valstisko lēmumu pieņemšanas veids, gan bieži – papildu parlamenta kontroles mehānisms.⁸ Tiešo demokrātiju pilsoņiem ir iespējams īstenot caur šādiem tiešās demokrātijas instrumentiem: referendumiem, vēlētāju likumdošanas iniciatīvām, dienaskārtības iniciatīvām un atceļošajiem referendumiem.⁹

¹Autoru kolektīvs R. Baloža zinātniskajā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 161.lpp. Satversmes 1.panta komentārs.

²Manasyan A. Constitutional stability as an important prerequisite for stable democracy. Yerevan, 2020 p.9.

³Dišlers. K. Demokrātiskas valsts iekārtas pamati. Ievads konstitucionālajās tiesībās. Rīga: A.Gulbis, 1931,8.lpp.

⁴Pleps J.,Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis,2014, 93.lpp.

⁵Nikuļceva I. Tiešā demokrātija Eiropā. Jurista vārds, Nr. 43 (638), 26.10.2010.

⁶Kreisi H. Direct Democratic Choice. The Swiss Experience. Lexington Books, 2005.p.4.

⁷Kažoka I. Jauni tiešās demokrātijas instrumenti. Jurista vārds. Nr. 49 (592), 08.12.2009.

⁸Taube, C. Constitutionalism in Estonia, Latvia and Lithuania: A Study in Comparative Constitutional Law. Uppsala: Justus Forlag, 2001, p. 199.

⁹Beramendi V., Andrew E., Kaufman B., Kornblith M., LeDuc L., McGuire P., Schiller T., Svensson P. Direct Democracy. The International IDEA Handbook. 2008, p.9. Pieejams: <http://www.eods.eu/library/IDEA.Direct-DemocracyEN.pdf> [aplūkots 28.02.2020]

Mūsdienu Eiropā tiešās demokrātijas institūtu pievienošana reprezentatīvās demokrātijas institūtiem ir kļuvusi par standartu. Tiešās demokrātijas institūti pastāv gandrīz visās Eiropas valstīs, lai gan to izmantošanas biežums ir ļoti atšķirīgs: no Šveices, kur referendumu notiek ļoti bieži¹⁰, līdz valstīm, kur kurās bijuši tikai daži.¹¹ Valstis, kurās nacionālā līmenī pastāv referendums ar saistošu raksturu un vēlētāju likumdošanas iniciatīva ir: Latvija, Lietuva, Polija, Slovēnija un Šveice.¹²

Pēc darba autores domām, tiešā demokrātija, kuru pilsoņi var īstenot caur tādiem tiešās demokrātijas instrumentiem, kā referendums un likumdošanas iniciatīvas tiesības, ir nozīmīgs veids tautai, kā suverēnam tieši iesaistīties svarīgu lēmumu pieņemšanā¹³, tādējādi sekmējot tautas uzticību demokrātiskai valsts iekārtai.

1.1. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību saturs Latvijā

Satversmes¹⁴ 1.pants nosaka, ka „Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika”. Tas norāda, ka Latvijā ir tiesiska demokrātiska iekārta, kas atzīst demokrātiskas un tiesiskas valsts principus. Savukārt, demokrātijas jēdziena kodols ir cieši saistīts ar tautas suverenitātes principu. Satversmes 2. pants nosaka, ka „Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai.” Suverēnās valstsvaras nesējai - tautai - ir jāspēj ietekmēt lēmumu pieņemšanu valstī. Tautas gribai ir jābūt valsts varas pamatā, jābūt valsts varas avotam.¹⁵

Satversmē noteikti vairāki veidi tam, kā pilsoņi var īstenot savu gribu un piedalīties valstiski svarīgu lēmumu pieņemšanā. Proti: 1) tieši vēlot savus priekšstāvjus valsts likumdošanas orgānā - Saeimā (Satversmes 6.-9., 14.pants); 2) pašiem tieši darbojoties kā likumdevējam, pieņemot likumus vai Satversmes grozījumus (Satversmes 64.,65.,78.-80. pants); 3) lemjot par Saeimas pieņemtajiem likumiem vai Satversmes grozījumiem (Satversmes 72.-75.,77.,79.,80.pants); 4) lemjot par citiem Satversmē noteiktiem jautājumiem, kas nodoti tautas nobalsošanai (Satversmes 48. pants, 68. panta trešā un ceturtā daļa).¹⁶ Līdz ar to, darba autore secina, ka Satversme šķietami ietver gana plašu instrumentu klāstu tam, kā tautai (pilntiesīgajiem vēlētājiem) ir iespējams piedalīties svarīgu lēmumu pieņemšanā valstī un spēt ietekmēt savu dzīvi tajā.

¹⁰Butler, D. and Ranney, A. (eds). Referendums Around the World: The Growing Use of Direct Democracy. Basingstoke and London: Macmillan, 1994, p. 110.- 129.

¹¹Nikuļceva I. Tautas nobalsošana un vēlētāju likumdošanas iniciatīva. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 17.lpp.

¹²The navigator to direct democracy. Pieejams: <https://www.direct-democracy-navigator.org/>[aplūkots: 28.02.2020]

¹³Catt H. Democracy in practice. 1999.p.57. Pieejams: <https://epdf.pub/democracy-in-practice.html>[aplūkots: 14.03.2020]

¹⁴ Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Vēstnesis, 1993. gada 1. jūlijs. Nr. 43.

¹⁵ Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2013-05-01, 14.3 punkts.

¹⁶ Satversmes tiesas 2009.gada 19.maija spriedums lietā Nr.2008-40-01 11.punkts.

Prof. K. Dišlers izdalījis šādas trīs pilsoņu kopuma funkcijas: 1) konstitutīvā; 2) leģislatīvā; 3) kreatīvā.¹⁷ Kreatīvā funkcija izpaužas radot vai atceļot, atsaucot kādu valsts varas orgānu. Latvijas pilsoņu kopumam pieder kreatīvās funkcijas negatīvā (atsaukt, atcelt) izpaušme attiecībā uz diviem valsts varas orgāniem: Saeimu, kas radīta ar tā paša pilsoņu kopuma kreatīvās funkcijas pozitīvo izpaušmi, ievēlot Saeimu (Satversmes 6. - 9. pants), kā arī attiecībā uz Valsts Prezidentu, kuru saskaņā ar Satversmes 35. pantu ievēlējusi Saeima, bet situācijā, kad Valsts Prezidents Satversmes 48. panta kārtībā ierosina Saeimas atļaušanu, un tautas nobalsošanā vairāk kā puse izsakās pret Saeimas atļaušanu. (Satversmes 50. pants), tad Valsts Prezidents ir uzskatāms par atļautu. Konstitutīvā funkcija paredz tiesības grozīt konstitūciju. Latvijā šīs tiesības pieder gan pilsoņu kopumam, gan arī Saeimai. Saeimai tiesības grozīt Satversmi ir paredzētas Satversmes 76. panta kārtībā¹⁸, nosakot kvalificētu deputātu un lasījumu skaitu.¹⁹ Tomēr, Latvijā tauta nav pilnvarojusi Saeimu lemt par pilnīgi visiem jautājumiem. Izņēmums ir Satversmes 1.,2.,3.,4.,6. un 77. panta grozīšana, kad obligāti rīkojama tautas nobalsošana. Satversmes 77. pantā ietvertajā tautas nobalsošanā tauta tieši realizē tās suverēno varu, tās likumdošanas tiesības. Šī panta mērķis ir aizsargāt Latvijas Republikas neatkarību un demokrātisko iekārtu. Prof. K. Dišlers teicis „šie panti regulē pašus būtiskākos jautājumus Latvijas valstī, kā arī nosaka Latvijas valsts iekārtas principus,²⁰” tāpēc šādu grozījumu izdarīšanai ir nozīmīgi ņemt vērā tautas kā suverēna gribu. Savukārt, ar leģislatīvo funkciju jāsaprot tautas iespēja piedalīties likumdošanas procesā, kas var izpausties likumu ierosināšanā un tautas nobalsošanā.²¹

Satversmē ir regulēti tādi leģislatīvās funkcijas realizācijas instrumenti, kā tautas (vēlētāju likumdošanas) iniciatīva un tautas nobalsošana, kas tiesību zinātnē tiek apzīmēts ar jēdzienu „referendums”. Referendumā (tautas nobalsošanā) tauta (pilntiesīgie vēlētāji) lemj par kādu balsojumam nodotu jautājumu, tāpēc referendumā mērķis ir pieņemt lēmumu jautājumā, kuru valsts institūcija izskata vai labot jau pieņemtu valsts institūcijas lēmumu. Pēc būtības, tas uzskatāms par mehānismu, ar ko jautājums vai lēmums, kuru apsver konstitucionālā institūcija, tiek nodots tautas izlemšanai nobalsojot.²² Prof. K. Dišlers ir norādījis, ka tautas nobalsošana (referendums) ir reāls demokrātisks institūts, kurā tautas suverenitātes princips iegūst pilnīgi

¹⁷Dišlers K. Ievads Latvijas valststiesību zinātnē, Rīga: A. Gulbis, 1930,99.lpp.

¹⁸ Turpat. 104.lpp.

¹⁹Balodis R., Kuzņecovs A. Satversmes 76. panta komentārs. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 199.lpp.

²⁰Turpat. 266.lpp.

²¹Dišlers K. Ievads Latvijas valststiesību zinātnē, Rīga: A. Gulbis, 1930,105.lpp.

²²Amoliņa D. Pirmdienā pēc 11.Saeimas vēlēšanām. Viedoklis par kādu politisko viedokli. Jurista vārds, Nr. 42 (689), 18.10.2011.

reālu izteiksmi.²³ Toties, ar tautas (vēlētāju likumdošanas) iniciatīvu saprot priekšlikumu par likuma izdošanu, grozīšanu vai atcelšanu iesniegšanu Saeimā.²⁴ Tautas iniciatīvas mērķis ir norādīt valsts institūtam uz kādu jautājumu, kurā būtu nepieciešams pieņemt likumu vai īstenot citu valsts institūta rīcību, proti, šī iniciatīva norāda uz valsts bezdarbību kādā konkrētā jomā.²⁵ Vēlētāju likumdošanas tiesības nebūt nepastāv visās demokrātiskajās valstīs, tai skaitā, arī Eiropā šādas tiesības nav plaši izplatītas.²⁶ Tomēr, Latvija ir viena no valstīm, kur vēlētājiem ir likumu ierosināšanas tiesības, jo Satversmes Sapulce, cerot līdzsvarot Saeimas dominējošo lomu, Satversmes 64. pantā paredzējusi arī pilsoņu kopumu kā papildus likumdevēju līdžās Saeimai.²⁷ Satversmes 65. pants precizē, ka likumprojektus var iesniegt Saeimai viena desmitā daļa vēlētāju, savukārt Satversmes 78. pants nosaka vēlētāju likumdošanas iniciatīvas realizācijas kārtību paredzot ne mazāk, kā vienas desmitās daļas vēlētāju tiesības iesniegt Valsts Prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likuma projektu, kuru Prezidents nodod Saeimai. Savukārt, situācijā, ja Saeima to nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, tad tas ir nododams tautas nobalsošanai.²⁸

Vērtējot tiešās demokrātijas raksturu Latvijas Republikā, Dr. iur. h. c. E. Levits ir teicis: „tiešajai demokrātijai ir savi plusi un savi mīnusi. Mīnusi nav mazi, tomēr Latvijas apstākļos, kad uzticība tautas pārstāvjiem ir ļoti zema, tiešā demokrātija ir līdzsvarojīga alternatīva.”²⁹ Ņemot vērā to, ka demokrātijas būtība ir tautas vairākuma gribas īstenošana, Satversmes 78. pantā nostiprinātās tiesības ir cieši saistāmas ar Satversmes 1. un 2. pantu. Satversmes tiesa, ņemot vērā E. Levita viedokli, ir atzinusi, ka likumu ierosināšanas tiesības ir instruments, kas dots indivīdu kopumam, lai tam ļautu ietekmēt valsts dzīvi.³⁰ Kā arī to, ka vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības ir nozīmīgs instruments, ar kura palīdzību tauta – suverēns – var darboties kā likumdevējs.³¹ Neskatoties uz to, ka vienlaikus pastāv arī viedoklis, ka no Satversmes 1. un 2. panta neizriet vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības un šie panti neprasa obligāti tautai nodrošināt iespējas izmantot tiešās demokrātija institūtus, tai skaitā ietekmēt

²³Dišlers, K. Demokrātiskas valsts iekārtas pamati. Ievads konstitucionālajās tiesībās. Rīga: A. Gulbis, 1931, 51.lpp.

²⁴ Satversmes tiesas 2009.gada 19.maija spriedums lietā Nr.2008-40-01 9.punkts.

²⁵ Nikuļceva I. Tiešā demokrātija Eiropā. Jurista vārds, Nr. 43 (638), 26.10. 2010.

²⁶Nikuļceva I. Vēlētāju likumdošanas iniciatīva Latvijā. Jurista vārds, Nr.49 (592),08.12.2009.

²⁷Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis,2014, 97.lpp.

²⁸ Balodis R., Kārklīņa A., Danovskis E. Latvijas konstitucionālo un administratīvo tiesību attīstība pēc neatkarības atjaunošanas. Latvijas Universitātes žurnāls Juridiskā zinātne, Nr.3, Latvijas Universitāte, 2012, 74 lpp.

²⁹ Levits E. Konstitucionālā identitāte atšķir valsti no valsts. Jurista vārds. Nr. 40 (739), 02.10.2012.

³⁰Satversmes tiesas 2009.gada 19.maija spriedums lietā Nr.2008-40-01 12.punkts. sk .arī: Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004. gada 17.jūnija spriedums lietā „Tatjana Ždanoka pret Latviju”, Tiesneša Levita atsevišķais viedoklis. Latvijas Vēstnesis, 2004.gada 15.jūlijs, Nr. 111.

³¹Satversmes tiesas 2013. gada 18. decembra spriedums lietā Nr. 2013-06-01, 14.1.punkts.

lēmumu pieņemšanu valstī³², tomēr darba autore uzskata, ka ja Satversmē ir nostiprinātas iespējas tautai ietekmēt svarīgu lēmumu pieņemšanu valstī, proti, Satversmē paredzētajos gadījumos, īstenojot likumdošanas iniciatīvas tiesības, tad procedūra, kādā tautai šīs tiesības ir iespējams realizēt, nedrīkst būt tikai formāla.

1.2. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību normatīvā regulējuma vēsturiskā attīstība

1.2.1. Satversmes 65. un 78. panta vēsturiskā attīstība

Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības izriet no Satversmes 78. panta, kas nosaka, ka „ne mazāk kā vienai desmitai daļai vēlētāju ir tiesības iesniegt Valsts Prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu vai likuma projektu, kuru Prezidents nodod Saeimai. Ja Saeima to nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, tad tas ir nododams tautas nobalsošanai.” Kopš Satversmes pieņemšanas panta redakcija nav tikusi grozīta.³³ Kā redzams no panta satura, neatkarīgi no tā, vai tiek iesniegts Satversmes grozījumu vai likuma projekts, nepieciešamais vēlētāju sliekšnis iniciatīvas ierosināšanai ir noteikts vienots. Savukārt, vērtējot šo pantu Satversmes 79. panta kontekstā, secināms, ka situācijā, kad Saeima noraida vai nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura Satversmes grozījumu vai likuma projektu, tad atšķirīgs ir nepieciešamais kvoruma skaits tautas nobalsošanai. Proti, lai Satversmes pārgrozījums tiktu pieņemts, jāpiekrīt ir vismaz pusei balsstiesīgo vēlētāju, savukārt, tautas nobalsošanai nodotais likumprojekts uzskatāms par pieņemtu, ja balsotāju skaits ir vismaz puse no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos skaita.

Lai pareizi izprastu tautas iniciatīvas apjomu, nepieciešams skatīt Satversmes 78. pantu vienotā sistēmā ar Satversmes 65. pantu. Vērtējot šo pantu vēsturisko attīstību, jāsaprot, ka tautas tiešās likumdošanas regulējums Satversmes pieņemšanas gaitā līdzās Valsts prezidenta institūta tiesiskajam regulējam, bija jautājums, kas Satversmes Sapulces ietvaros izraisīja daudz diskusiju.³⁴ Sākotnēji, Satversmes pirmās daļas projekta pirmajā lasījumā 63.pants (tagadējais 65.pants) bija izteikts šādā redakcijā: „Likumprojektus var iesniegt Saeimai Valsts prezidents, Ministru kabinets, Saeimas atsevišķas komisijas, ne mazāk kā 5 deputāti, kā arī šinī Satversmē paredzētajos gadījumos un kārtībā viena piektdaļa vēlētāju. Savukārt, Satversmes 76. pants (tagadējais 78. pants) bija iecerēts šādā redakcijā: „Ne mazāk kā piektdaļai vēlētāju ir tiesība

³²Briede J. Satversmes 78. panta komentārs. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 280.lpp.

³³ Kārklīņa A. Requirements to be Set for Voters' Legislative Initiatives in the Republic of Latvia: Legal Regulation, Practice, and Recent Findings of Judicature. Journal of the University of Latvia. Law, 2017, No.10, ISSN 1691-7677, p. 153. Pieejams: https://www.journaloftheuniversityoflatvia.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvia/No10/A.Karklina.pdf [aplūkots 06.05.2020]

³⁴Pleps J., Pastars E. Vai tauta var Saeimā iesniegt budžeta projektu? Jurista vārds. Nr.19. (252), 24.09.2002.

iesniegt Valsts prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu, kuru Prezidents nodod Saeimai. Ja Saeima nepieņem to bez pārgrozījumiem pēc satura, tad tas ir nododams tautas nobalošanai.” Kā redzams, sākotnēji Satversmes 76. panta (tagadējā 78.panta) redakcijā tika noteikts ļoti augsts vēlētāju sliekšnis, proti, viena piektdaļa vēlētāju, un tautas likumdošanas iniciatīvas tiesība attiecās tikai uz Satversmes grozījumu iniciatīvu.

Jau vispārējās debatēs par Satversmes pirmo daļu, sociāldemokrāti tieši iebilda pret šo pantu redakcijām. F. Cielēns uzstāja, ka „šajā projektā ir paredzētas gan referendumā, gan iniciatīvas tiesības tautai, bet tik šauros apmēros, ka tie padara faktiski šo institūtu par nerealizējamu un neiespējamu, par iluzionāru. Šajā ziņā ir pilnīga pretruna konstitūcijas projektā starp otrā pantā deklarēto principu, ka suverēnā vara pieder tautai, un 70. un 76. pantiem, kuros ir runa par tautas tiešo likumdošanu. [...] Tas nebūtu Satversmes sapulces cienīgi, ja šādas ilūzijas un māņus uzņemtu Satversmē, ja suverēnai tautai faktiski ņemam, ko formāli dodam. Tāpēc būtu labāk, ja tautas tiešās likumdošanas netiek paplašinātas, tad tās pavisam izstrīpotu no Satversmes un neatstātu šē sakropļotā veidā. [...] Tautas tieša līdzdalība likumdošanā tikai stiprina valsti, jo piedod lielāku elastību likumdošanas attīstībai”³⁵ Savukārt, A. Bergam šajā jautājumā bija kritiska nostāja, „es vispār nevaru iedomāties, ka tauta rakstītu likumus. [...] Tas, ka tauta var pati tiesu spriest, likumus dot un pati tos izpildīt – tāda demokrātijas beidzamā konsekvence var gulēt tikai tālā pagātnē, bet nevis nākotnē [...] Tagad dzīve ir tik kvalificēta un diferencēta, ka tāda veida tiešā demokrātija ir utopija.”³⁶ Arī A. Petrevics akcentēja nesamērīgi augsto sliekšni norādot, ka „Šis skaitlis ir ļoti liels. Tādēļ šis noteikums, ka tauta var piedalīties pie likumprojektu iesniegšanas, nekad nevar tikt izvests dzīvē”. Petrevics izteica priekšlikumu panta redakcijā „vienas piektās daļas vietā” likt „viena trīsdesmitā daļa”, kas būtu aptuveni 30 000 personu.³⁷ Šis priekšlikums tika noraidīts. Pēc O. Nonāca domām A. Petrevica priekšlikums par noteikto „vienu trīsdesmito daļu” mazinās Saeimas nozīmi, līdz ar to, izteica priekšlikumu noteikt „vienu desmito daļu.”³⁸ Šis O. Nonāca priekšlikums Satversmes pirmās daļas otrajā lasījumā tika atbalstīts.³⁹ Ņemot vērā 63. panta (tagadējā 65. panta) priekšlikuma atbalstu, F. Cielēns nāca klajā ar priekšlikumu arī 76.panta

³⁵Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. IV sesijas 2. sēde 1921. gada 21.septembrī. 14. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1331.lpp, 1921

³⁶Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. IV sesijas 4. sēde 1921. gada 27.septembrī. 15. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1371.- 1372.lpp, 1921

³⁷Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. IV sesijas 19. sēde 1921. gada 8.novembrī 20. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1853.lpp, 1921

³⁸Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. IV sesijas 19. sēde 1921. gada 8.novembrī 20. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1856.lpp, 1921

³⁹Turpat.

(tagadējā 78. panta) redakcijā „vienas piektdaļas” vietā noteikt „vienu desmito daļu”⁴⁰, kas tika atbalstīts Satversmes pirmās daļas otrajā lasījumā. Savukārt, Satversmes pirmās daļas trešajā lasījumā tika atbalstīts priekšlikums, kas paredzēja Satversmes 76. panta (tagadējā 78. panta) ietvaros, tautai realizēt likumdošanas iniciatīvas tiesības ne tikai attiecībā uz Satversmes grozījuma projektu iesniegšanu, bet arī piešķirot vispārējo likumdošanas iniciatīvas tiesību.⁴¹

Vērtējot vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību saturošo pantu pieņemšanas gaitu, darba autore secina, ka Satversmes tēvu⁴² griba ir vērsta uz to, lai vēlētājiem likumdošanas iniciatīvas tiesības būtu ne tikai iluzoriskas, bet arī tādas, kuras var īstenot praksē, dodot tautai reālu iespēju piedalīties svarīgu lēmumu pieņemšanā. Pamatnoteikumi tautas likumdošanas iniciatīvas īstenošanai ir ietverti Satversmes 78.- 80. pantā, bet ņemot vērā Satversmes lakonisko stilu, detalizētāku regulējumu likumdevējs ietvēris likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”⁴³, kura saturs attiecībā uz vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanas kārtību, vairākkārt ir grozīts.

1.2.2. Likuma Par tautas nobalsošanu regulējuma vēsturiskā attīstība

1922. gada 30. jūnijā Satversmes Sapulce drīz pēc Satversmes pieņemšanas, pieņēma likumu „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”⁴⁴, kas noteica kārtību, kādā īstenojama tautas likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācija. Likums vairākkārt piedzīvojis būtiskus grozījumus, tai skaitā, ar 2012. gada 10. oktobra grozījumiem tika mainīts likuma nosaukums uz likumu „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”⁴⁵, ņemot vērā grozījumos ietvertu Eiropas pilsoņu iniciatīvas regulējumu.

Saskaņā ar šī likuma 1922. gada redakcijas 11. pantu, ne mazāk kā tūkstošim vēlētāju tika paredzētas tiesības iesniegt Centrālajai vēlēšanu komisijai Satversmes 78. pantā paredzēto izstrādāto likumprojektu. Vēlētāju paraksti bija jāapliecina pie notāra, valsts vai pašvaldības iestādēs. Pēc šāda iesnieguma saņemšanas Centrālajai vēlēšanu komisijai bija pienākums izsludināt ne mazāk kā vienas desmitās daļas vēlētāju parakstu vākšanu par attiecīgo likumprojektu. Saeima 1994. gada 31. martā atjaunoja 1922. gada likumu Par tautas nobalsošanu, saglabājot lielu saturisko līdzību. Tomēr, būtiskākā atšķirība, attiecās uz likuma

⁴⁰Satversmes Sapulces 4. sesijas 20. sēdes (09.11.21) stenogramma, 1865. lpp. Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. IV sesijas 20. sēde 1921. gada 9.novembrī 20. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1865.lpp, 1921

⁴¹Satversmes Sapulces 5. sesijas 14. sēdes (15.02.22) stenogramma, 458. lpp. Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. V sesijas 14. sēde 1922. gada 15. februārī. 4. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 458.lpp, 1922

⁴²Šo jēdzienu akceptējusi arī Satversmes tiesa 2006. gada 16. oktobra spriedums lietā Nr. 2006-05-01. Latvijas Vēstnesis, 2006. 24. oktobris, Nr. 169 (3537). Sprieduma 16.punkts

⁴³ Satversmes tiesas 2009.gada 19.maija spriedums lietā Nr.2008-40-01 9.punkts.

⁴⁴ Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu: LR likums, Valdības vēstnesis 1922.gada 30.jūnijs Nr.141

⁴⁵Likums par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu. Latvijas Vēstnesis 1994. gada 20. aprīlis. Nr.47.(178)

22. pantu, kas noteica, ka „ne mazāk, kā 10 000 balsstiesīgajiem Latvijas pilsoņiem ir tiesības, norādot savu vārdu, uzvārdu un personas kodu, iesniegt Centrālajai vēlēšanu komisijai pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Katram parakstam jābūt apliecinātam pie zvērināta notāra vai pašvaldības institūcijā.” Vērtējot regulējuma atšķirības, redzams, ka desmitkārtīgi mainījies nepieciešamo parakstu skaits, kas tika cieši saistīts ar faktu, ka tiks iesniegti pilsoņu kopumam patiesi nozīmīgi likumprojekti, tādējādi uzsākot tautas nobalsošanu netērējot finanšu resursus par nebūtiskiem likumprojektiem.⁴⁶ Tika noteiktas arī izmaiņas attiecībā uz parakstu apliecināšanu, proti, tika noteikts pienākums apliecināt parakstu pie zvērināta notāra vai pašvaldības iestādēs. 2009.gadā divdesmit Saeimas deputāti vērsās Satversmes tiesā, ar lūgumu izvērtēt šī regulējuma atbilstību Satversmes 1. pantā nostiprinātajam labas pārvaldības principam, norādot, ka noteiktais pienākums ierobežo tiesības piedalīties valsts pārvaldē, jo parakstu apliecināšana ir saistīta ar zināmu atlīdzību, kas daudzām personām ir apgrūtinājoša.⁴⁷ Saeimas pārstāvis G. Kusiņš pauda viedokli, ka parakstu apliecināšana pie notāra vai bāriņtiesā ir uzskatāma par efektīvu līdzekli tam, kā nodrošināties pret parakstu viltošanu.⁴⁸ Pieaicinātā persona Prof. Dr. h. c. E. Levits pauda bažas, norādot, ka privātpersonas laika un pūļu tēriņš birokrātiska pienākuma pildīšanai ir uzskatāms par tiesību ierobežojumu, ja tas paredzēts kā priekšnoteikums tam, lai indivīds varētu īstenot savas tiesības, turklāt to neatsver sabiedrībasniecīgais ieguvums.⁴⁹ Rezultātā Satversmes tiesa nolēma, ka apstrīdētā norma nav pretrunā labas pārvaldības principam.

Līdz 2015. gada 1. janvārim parakstu vākšana likumu ierosināšanai saskaņā ar likumu Par tautas nobalsošanas ierosināšanu, tika organizēta divos posmos. Pirmo posmu organizēja pilsoņi, kurā saskaņā ar 22. pantu ne mazāk kā 10 000 balsstiesīgo, apliecinot parakstu pie zvērināta notāra vai pašvaldības institūcijā, kas veic notariālas darbības, iesniedza Centrālajai vēlēšanu komisijā likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, par kuru 12 mēnešu laikā bija jāsavāc nepieciešamie paraksti. Likuma ierosināšanas iniciatīvas galvenokārt virzīja politiskās partijas, arodbiedrības pie kurām vērsās interešu grupas.⁵⁰ Savukārt, otrā parakstu vākšanas posma organizēšanu uzņēmās valsts. Saskaņā ar 23. pantu, konstatējot, ka iesniegto Satversmes grozījumu vai likumprojektu parakstījuši ne mazāk, kā 10 000 balsstiesīgo Latvijas pilsoņu, Centrālajai vēlēšanu komisijai bija pienākums paziņot „Latvijas Vēstnesī” par parakstu

⁴⁶Latvijas Republikas 5. Saeimas plenārsēdes (31.03.94) stenogramma. Pieejams: https://www.saeima.lv/steno/st_94/st3103.html [aplūkots 20.03.2020]

⁴⁷ Satversmes tiesas 2009.gada 19.maija spriedums lietā Nr.2008-40-01 2. punkts.

⁴⁸ Turpat.

⁴⁹ Turpat 8.punkts.

⁵⁰Platace L. Grozījumi tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas regulējumā. Kādas izmaiņas un kad gaidāmas (I).LV portāls. 17.12.2012. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/252811-grozijumi-tautasnobalsosanas-un-likumu-ierosinasanas-regulejuma-kadas-izmainas-un-kad-gaidamas-i-2012> [aplūkots 03.04.2020]

vākšanas uzsākšanu likuma ierosināšanai, vienlaikus nogādājot visām republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisijām attiecīgo likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, kā arī parakstu vākšanas lapas pietiekamā skaitā. Atbilstoši 25. pantam, lai likumprojekts tiktu nodots Saeimai, likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu jāparaksta ne mazāk, kā vienai desmitai daļai no pēdējās Saeimas vēlēšanās balsstiesīgo pilsoņu skaita.

2011. gada nogalē politiskie notikumi apliecināja, ka daži politiskie spēki šo vienkāršoto regulējumu apzināti izmantoja kampaņu veidā savas popularitātes celšanai, virzot parakstu vākšanai valsts interesēm un konstitucionālajām vērtībām pretējus ierosinājumus, piemēram, ierosinājumu Satversmē nostiprināt krievu valodu kā otro valsts valodu, kā arī virzot parakstu vākšanu par automātisku visu Latvijas pilsoņu uzņemšanu Latvijas pilsonībā, tāpēc Saeimā tika rosināti grozījumi, kas paredzēja stingrāku procesuālo kārtību iniciatīvu tiesību realizācijai, tādējādi novēršot konfrontējošu iniciatīvu realizācijas iespējas.⁵¹ Tā rezultātā, ar 2012. gada 8. novembra grozījumiem tika veiktas būtiskas pārmaiņas likumdošanas, kas padarīja vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizāciju sarežģītāku.⁵²

Grozījumi aizsākās ar Ministru kabineta 2011. gada 22. novembrī iesniegto likumprojektu „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu””⁵³. Šī Likumprojekta otrajā lasījumā pieci politiskās partijas „Vienotība” deputāti iesniedza priekšlikumus, kas paredzēja atkāpties no divu pakāpju procedūras vēlētāju iesniegta likumprojekta parakstu vākšanā. Turklāt, šis priekšlikums paredzēja iepriekš noteikto 10 000 vēlētāju vietā, noteikt vienas desmitās daļas vēlētāju tiesības iesniegt pilnīgi izstrādātu likumprojektu, iepriekš izveidojot iniciatīvas grupu, kas organizē parakstu vākšanu, nosakot, ka parakstus būs iespējams vākt arī elektroniski. Šie priekšlikumi 11. Saeimas deputātu vidū izraisīja diskusijas. Likumprojekta otrajā lasījumā opozīcijā esošās „Zaļo un Zemnieku Savienības (turpmāk – ZZS)” deputāts R. Vējonis debatēs norādīja, ka „ZZS balsos pret likumprojektu, kura mērķis ir ieviest policejiskas normas tautas gribas izteikšanā, kuras turklāt paredz, ka pašai tautai jāmaksā par savas gribas izteikšanu. ZZS ir par to, ka tauta spēj izteikt saprātīgus spriedumus.” Savukārt, politiskās partijas „Vienotības” deputāts A. Judins akcentēja, ka „pašreiz likuma

⁵¹Kārklīņa A. Requirements to be Set for Voters' Legislative Initiatives in the Republic of Latvia: Legal Regulation, Practice, and Recent Findings of Judicature. Journal of the University of Latvia. Law, 2017, No.10, ISSN 1691-7677, p. 154. Pieejams: https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvialaw/No10/A.Karklina.pdf [aplūkots 06.05.2020]

⁵²Birkmane E. Tautas rosināti referendumi: vai jaunais regulējums tos ierobežo? LV portāls. 05.02.2015. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/268528-tautas-rosinati-referendumi-vai-jaunais-regulejums-tos-ierobezo-2015> [aplūkots 06.05.2020]

⁵³Latvijas Republikas 11. Saeimas likumprojektu reģistrs. 2011. gada 22.novembra „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” anotācija. (Nr. 175/Lp11). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/C0701351BBEAE298C225796D004FCCD0?OpenDocument> [aplūkots 03.04.2020]

noteiktā kārtība, kādā notiek tautas nobalsošana, nav efektīva, jo ja mazāk nekā 1 procentam vēlētāju ir ideja, proti, ja 0,6 procentiem vēlētāju ir ideja, viņi var parakstīties un prasīt valsts atbalstu turpmākai parakstu vākšanai. [...] Un tas maksā, kā mums stāstīja CVK pārstāvji, pusmiljonu latu. Es atvainojos, demokrātija ir dārga lieta, bet tā nav izšķērdīga lieta!”⁵⁴.

2012. gada 21. jūnijā Saeimas trešajā lasījumā pēc garām diskusijām, Saeima pieņēma grozījumus likumā Par tautas nobalsošanu, paredzot no 2015. gada 1. janvāra atkāpties no divu posmu procedūras. Grozījumi paredzēja, ka vēlētāju parakstu vākšanai par likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu nepieciešams izveidot iniciatīvas grupu. Tika paredzēts, ka vēlētāju parakstus var apliecināt ne tikai zvērināti notāri, bet arī pašvaldības iestādes, turklāt parakstus var vākt arī elektroniski, atbilstoši likumdevēja deleģētā Ministru Kabineta drošības un tehnisko prasību noteikumiem. Jaunās kārtības ieviešana tika paredzēta sākot ar 2015. gada 1. janvāri, līdz tam saglabājot divpakāpju parakstu vākšanas procedūru, nosakot, ka pārejas periodā pirmajam parakstu vākšanas posmam nepieciešami 30 000 balsstiesīgo vēlētāju paraksti. Valsts prezidents A. Bērziņš likumprojektu otrreizējai caurlūkošanai norādīja, ka „svarīgu jautājumu atlikšana, tiesiskā regulējuma noteikšanas deleģēšana vai spēkā stāšanās atlikšana nav kvalitatīvs risinājums”. Prezidents rosināja Saeimai precīzāk un detalizētāk noteikt prasības parakstu vākšanai kompetentajās pašvaldību institūcijās un elektroniski, aicinot ieviest izmaiņas ātrāk nekā 2015. gadā.⁵⁵ 2012. gada 26. jūlijā Saeima otrreizējā caurlūkošanā veica precizējošus grozījumus,⁵⁶ tomēr, arī šo likumu Valsts prezidents nodeva otrreizējai caurlūkošanai, ne iebildumu pret likumprojekta saturu dēļ, bet gan ņemot vērā 38 Saeimas deputātu prasību saskaņā ar Satversmes 72. pantu apturēt likuma publicēšanu tautas nobalsošanas ierosināšanai, vienlaikus izvairoties no Satversmes 73. panta pārkāpuma.⁵⁷

2012. gada 10. oktobrī Saeimā tika iesniegts jauns likumprojekts „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu””, kas saturiski bija pārņemts no jau divreiz

⁵⁴Latvijas Republikas 11. Saeimas likumprojektu reģistrs. 26.04.2012. sēdes „Grozījumi likumprojektā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (LP 175/11) 2.lasījuma stenogramma. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/3D8875316E6CD67EC22579F2003140DA?OpenDocument> [aplūkots 03.04.2020]

⁵⁵Valsts Prezidenta A. Bērziņa motivēts raksts par „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (Nr. 79/LP11) 28. 06. 2012. Pieejams: <https://www.president.lv/storage/items/PDF/20120628-likums-referendumi.pdf> [aplūkots 03.04.2020]

⁵⁶Latvijas Republikas 11. Saeimas likumprojektu reģistrs. 26.07.2012. sēdes „Grozījumi likumprojektā „ Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (Nr.79/LP 11) otrreizējās caurlūkošanas stenogramma. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/FDBE74C82F8B58B0C2257A4D0020B5BF?OpenDocument> [aplūkots 03.04.2020]

⁵⁷Valsts Prezidenta A. Bērziņa motivēts raksts par „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (Nr. 79/LP11) 03.08.2012. Pieejams: <https://www.president.lv/storage/items/PDF/20120803.pdf> [aplūkots 03.04.2020]

caurlūkotā likumprojekta.⁵⁸ Likumprojekts garās diskusijās tika pieņemts 2012. gada 8. novembrī steidzamības kārtībā otrajā lasījumā. Valsts prezidents A. Bērziņš likumu izsludināja norādot, ka „Satversmes 78.pants vienu desmito daļu vēlētāju kvalificē, kā likuma ierosinātāju.[...] Katram likumdevēja izraudzītajam skaitlim ir jāatbilst vēlētāju iespējām savākt pietiekami daudz parakstu.[...] Ja situācija liecinās, ka iespēja parakstīties elektroniskā veidā nenodrošina pietiekamu pretimnākšanu vēlētājiem, es rosināšu grozījumus likumā vai arī vērsīšos Satversmes tiesā.”⁵⁹ 2012. gada 8. novembrī otrajā lasījumā pieņemtie grozījumi likumā Par tautas nobalsošanu tika izsludināti 2012. gada 27. novembrī un tie stājās spēkā 2012. gada 11.decembrī.

Darba autore secina, ka, ja pirms 2012. gada 8. novembra grozījumiem likumdošanas iniciatīvas tiesības bija iespējams iniciēt 10 000, proti, aptuveni 0,6% balsstiesīgo pilsoņu, tad pēc šiem grozījumiem šādas tiesības tika noteiktas vienai desmitai daļai (jeb 10%) balsstiesīgo vēlētāju, kas saskaņā ar Centrālās vēlēšanu komisijas datiem⁶⁰, šobrīd būtu aptuveni 154 867 nepieciešamo parakstu iniciatīvas ierosināšanai. Tik krasa sliekšņa paaugstināšana, neapšaubāmi ir uzskatāms par līdzekli cīņai pret neizstrādātu likumprojektu iesniegšanu Saeimā, kuru noraidīšanas vai grozīšanas pēc satura situācijā rīkojama tautas nobalsošana, kuras organizēšanā tiek tērēti lieli valsts līdzekļi, tomēr noteiktajai kārtībai ir jābūt tik samērīgai, lai tautas likumdošanas iniciatīvas tiesībām nebūtu tikai formāls raksturs valsts līdzekļu taupīšanas nolūkā.

⁵⁸Latvijas Republikas 11. Saeimas likumprojektu reģistrs. Likumprojekts „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu””. (Nr.417. Lp/11) 10.10.2012. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/AC2B9C80BA4A29D0C2257A9400215427?OpenDocument> [aplūkots 03.04.2020]

⁵⁹Valsts Prezidenta A. Bērziņa motivēts raksts par „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (Nr. 417/LP 11) 27.11.2012. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/3F7DEB7A3674305AC2257AC500434F55?OpenDocument> [aplūkots 03.04.2020]

⁶⁰Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. 13. Saeimas vēlēšanas. Pieejams: <https://sv2018.cvk.lv/pub/Activities> [aplūkots 10.04.2020]

2. KĀRTĪBA, KĀDĀ REALIZĒJAMAS VĒLĒTĀJU LIKUMDOŠANAS INICIATĪVAS TIESĪBAS

2.1. Iniciatīvas grupas loma likumprojekta izstrādē un likumprojekta reģistrācija

Saskaņā ar Satversmes 78. pantu tiesības iesniegt Satversmes grozījumu projektu vai likumprojektu ir ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju (balsstiesīgo pilsoņu). Nepieciešamais likumprojekta atbalstītāju skaits tiek aprēķināts no pēdējās Saeimas vēlēšanās balsstiesīgo pilsoņu skaita. Atbilstoši Satversmes 78. panta izpratnei, likumdošanas process sākās tad, kad Valsts prezidents iesniedz Saeimai vienas desmitās daļas vēlētāju pilnībā izstrādātu likumprojektu. Savukārt, vēlētāju likumdošanas iniciatīvas īstenošana sākās jau agrāk atbilstoši likumā Par tautas nobalsošanu noteiktajai kārtībai.⁶¹

Ievērojot likuma Par tautas nobalsošanu 23. pantā minēto, lai uzsāktu parakstu vākšanu par likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, vispirms nepieciešams izveidot iniciatīvas grupu, ko drīkst izveidot politiskā partija, politisko partiju apvienība, kā arī ne mazāk kā 10 vēlētāju izveidota biedrība atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likumā⁶² noteiktajā kārtībā. Politoloģe I. Kažoka norādījusi, ka „iniciatīvas grupas regulējums ir administratīvs šķērslis, lai nodrošinātos pret to, ka Centrālajai vēlēšanu komisijai iesniedz daudzas iniciatīvas.”⁶³ Dr. iur. I. Nikuļceva skaidro, ka prasība pēc iniciatīvas grupu reģistrēšanas pastāv visās Eiropas valstīs, kur vēlētājiem ir tiesības iesniegt likumprojektus. Piemēram, Šveicē, Polijā, Spānijā un Lietuvā. Iniciatīvas grupu reģistrācija ir veids, kā iegūt precīzu informāciju par personām, kas vāc parakstus un finansē to vākšanu, tādējādi, piemēram, novēršot situāciju, kad vēlētāju parakstu vākšana tiek finansēta no ārvalstīm.⁶⁴

Par iniciatīvas grupu var būt gan tāda biedrība vai politiskā partija, kas jau iepriekš darbojusies vai arī jauna, izveidota speciāli parakstu vākšanas mērķim, jo likums neprasa pieredzi vai stāžu,⁶⁵ tomēr prakse rāda, ka vienas un tās pašas biedrības mēdz virzīt satura ziņā atšķirīgas iniciatīvas.⁶⁶ Tieši iniciatīvas grupai kā likumprojekta iniciatoram, ir pienākums

⁶¹ Satversmes tiesas 2013. gada 18. decembra spriedums lietā Nr. 2013-06-01, 12..1.punkts.

⁶² Biedrību un nodibinājumu likums. Latvijas vēstnesis, 2003.gada 14.novembris Nr.161

⁶³Platace L. Grozījumi tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas regulējumā. Kādas izmaiņas un kad gaidāmas (I). LV portāls. 17.12.2012. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/252811-grozijumi-tautas-nobalsosanas-un-likumu-ierosinasanas-regulejuma-kadas-izmainas-un-kad-gaidamas-i-2012> [aplūkots 06.04.2020]

⁶⁴Turpat.

⁶⁵ Kārklīņa A. Requirements to be Set for Voters' Legislative Initiatives in the Republic of Latvia: Legal Regulation, Practice, and Recent Findings of Judicature. Journal of the University of Latvia. Law, 2017, No.10, ISSN 1691-7677,p.156.Pieejams: https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvialaw/No10/A.Karklina.pdf [aplūkots 06.05.2020]

⁶⁶Piemēram, biedrība „Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā” rosinājusi grozījumus gan tam, lai Saeimas deputāti, ministri, parlamentārie sekretāri un valsts sekretāru vietnieki ir personīgi materiāli atbildīgi par zaudējumiem, kas radušies to lēmumu rezultātā, gan arī rosinājusi likuma Par tautas nobalsošanu 2012. gada 8.novembra grozījumu atcelšanu.

izstrādāt likumprojekta tekstu. Iniciatīvas grupai ir jāiesniedz Centrālajai vēlēšanu komisijai iesniegumu un pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, par kuru plānots vākt vēlētāju parakstus, vienlaikus iesniedzot iniciatīvas grupas reģistrācijas apliecinājumus dokumentus.

Savukārt, Centrālā vēlēšanu komisija, izvērtējot iniciatīvas grupas un likumprojekta atbilstību likuma prasībām, 45 dienu laikā, pieņem lēmumu par: 1) likumprojekta vai Satversmes grozījuma projekta reģistrēšanu; 2) termiņa noteikšanu iesniegumā vai Satversmes grozījumu projektā konstatēto trūkumu novēršanai; 3) atteikt likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju. Saskaņā ar likuma Par tautas nobalsošanu 23. panta piekto daļu, Centrālajai vēlēšanu komisijai ir tiesības atteikt likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju tikai divos gadījumos: pirmkārt, ja iniciatīvas grupa neatbilst likumā noteiktajām prasībām vai, otrkārt, likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts pēc satura vai formas nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu.

Centrālajai vēlēšanu komisijai šajā lēmuma pieņemšanas posmā ir tiesības pieprasīt vajadzīgās ziņas, paskaidrojumus un atzinumus no valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī pieaicināt ekspertus. Centrālā vēlēšanu komisija visbiežāk ar lūgumu sniegt atzinumu vēršas pie: Latvijas Republikas tiesībsarga, Saeimas juridiskā biroja, Tieslietu ministrijas, Valsts Prezidenta kancelejas, Rīgas Juridiskās augstskolas, kā arī Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes.⁶⁷ Darba autore secina, ka ja iniciatīvas grupas un tās iesniegtais likumprojekts par kuru plānots vēlētāju parakstus, atbilst likumā noteiktajām prasībām, t.i. „pilnīgi izstrādāta” likumprojekta jēdzienam, Centrālajai vēlēšanu komisijai ir pienākums pieņemt lēmumu reģistrēt likumprojektu, lai uzsāktu parakstu vākšanu. Savukārt, situācijā, ja Centrālā vēlēšana atsaka likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju, šo lēmumu iniciatīvas grupa var pārsūdzēt Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentā kā pirmās instances tiesā bez tiesībām to pārsūdzēt atbilstoši likuma par Tautas nobalsošanu 23.¹ pantam.

2.2. Pilnīgi izstrādāta likumprojekta jēdziena saturs

Prakse rāda, ka Centrālā vēlēšanu komisija bieži atsaka likumprojekta reģistrāciju, jo likumprojekts nav uzskatāms par pilnībā izstrādātu. Centrālās vēlēšanu komisijas mājas lapā pieejamā informācija liecina, ka laika periodā no 2012. gada līdz šim brīdim atteikta deviņu

⁶⁷Centrālās Vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv>. [aplūkots 06.04.2020] sk. arī Centrālās vēlēšanu komisijas 2018. gada 5. marta lēmums Nr. 3 "Par likumprojektu "Likums par mazākumtautību izglītības iestāžu iekārtu Latvijā"". Publicēts oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis", 9.03.2018., Nr. 50 <https://www.vestnesis.lv/op/2018/50.6>; <https://www.cvk.lv/lv/parakstu-vaksanas/parakstu-vaksanas-lidz-2012-gadam/par-likumprojekta-grozijumi-pilsonibas-likuma-ierosinasanu-2012/atzinumi-viedokli-par-likumprojektu-grozijumi-pilsonibas-likuma>

likumprojektu vai Satversmes grozījumu reģistrācija⁶⁸, savukārt 15 iniciatīvas tikušas reģistrētas parakstu vākšanai.⁶⁹ Ņemot vērā to, ka iniciatīvas grupai ir tiesības pārsūdzēt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu atteikt likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā⁷⁰, Latvijā ir izveidojusies judikatūra par to, kādiem kritērijiem jāatbilst likumprojektam, lai tas tiktu uzskatīts par pilnīgi izstrādātu.⁷¹

2020. gada 2. martā Senāta Administratīvo lietu departaments pieņēma spriedumu lietā Nr. SA-1/2020, kurā tika vērtēts Centrālās vēlēšanas komisijas 2020. gada 3. janvāra lēmums⁷² par atteikumu reģistrēt politiskās partiju apvienības „Jaunā Saskaņa” iesniegto likumprojektu „Grozījumi Izglītības likumā”. Šajā lietā Senāts atzina, ka Centrālajai vēlēšanu komisijai, pārbaudot, vai iesniegtais likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts, jāvērtē, vai tas gan pēc formas, gan satura atbilst likumprojekta izstrādei izvirzītajām prasībām. Atzīstot, ka likumprojekts nav pilnīgi izstrādāts, komisijai ir jāpieņem lēmums par atteikumu to reģistrēt.”⁷³

Lai uzskatītu likumprojektu par pilnīgi izstrādātu pēc formas, tam jābūt noformētam likumprojekta veidā⁷⁴ atbilstoši Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumu Nr. 108 „Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi⁷⁵” prasībām, kā arī bez formāliem trūkumiem (piemēram, projekta teksts saturiski ir nesaprotams, tekstā ir loģikas kļūdas u.tml.)⁷⁶. Prof. Dišlers ir norādījis, ka, lai likumprojektu varētu uzskatīt par pilnībā izstrādātu pēc formas, tas nozīmē, ka no likumprojekta jābūt skaidri redzamam tam, „kādi pastāvoši likumi vai likumu panti tiek atcelti vai grozīti, kā arī grozījumu un jauno pantu iespējams un loģiski saprotams saturs.”⁷⁷ Centrālās vēlēšanu komisijas prakse liecina par to, ka iniciatīvas

⁶⁸Centrālās Vēlēšanu komisijas informācija. Iniciatīvas, kurām reģistrācija atteikta. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-kuram-registracija-atteikta> [aplūkots 06.05.2020]

⁶⁹Centrālās Vēlēšanu komisijas informācija. Iniciatīvas par kurām parakstu vākšana noslēgusies. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies> [aplūkots 06.05.2020]. Parakstu vākšanai reģistrētās iniciatīvas. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/registretas-iniciativas> [aplūkots 06.05.2020]

⁷⁰Likums par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu 23. 1 pants. Latvijas Vēstnesis 1994. gada 20. aprīlis. Nr.47

⁷¹Kārklīņa A. Requirements to be Set for Voters’ Legislative Initiatives in the Republic of Latvia: Legal Regulation, Practice, and Recent Findings of Judicature. Journal of the University of Latvia. Law, 2017, No.10, ISSN 1691-7677, p.158. Pieejams: https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvialaw/No10/A.Karklina.pdf [aplūkots 06.05.2020]

⁷²Centrālās vēlēšanu komisijas 2020. gada 3. janvāra lēmums Nr.1 Par likumprojektu „Grozījumi izglītības likumā”. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/tiesibu-akti/lemumi/2020-gads/nr-1-par-likumprojektu-grozijumi-izglitibas-likuma> [aplūkots 07.04.2020]

⁷³Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SA 1/2020

⁷⁴Saeimas kārtības rullis. Latvijas Vēstnesis. 18. 08.1994. 79. panta pirmās daļas 5. punkts.

⁷⁵Ministru kabineta noteikumi Nr. 108 “Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi”. Latvijas Vēstnesis. 17.02.2009.

⁷⁶Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 28.marta spriedums lietā Nr. SA-3/2014. 9. punkts.

⁷⁷Dišlers K. Vai Centrālajai vēlēšanu komisijai ir tiesība pārbaudīt iesniegtos likumprojektus. Jurists. 1928, Nr.5.

grupām lielās grūtības rodas nevis ar likumprojekta formālo prasību ievērošanu, bet gan tieši ar likumprojekta atbilstošu izstrādāšanu pēc satura.⁷⁸

Savukārt, lai likumprojektu uzskatītu par pilnīgi izstrādātu pēc satura, tas nevar būt pretrunā ar tiesību normu hierarhijā augstākām vai prioritārām normām⁷⁹, tā saturošajām normām ir jābūt pietiekami skaidrām, lai ar iztulkošanas palīdzību varētu noskaidrot to patieso jēgu⁸⁰, kā arī būtiski ir tas, lai likumprojekta teksts ir uzrakstīts tā, lai tas neradītu situāciju, kad vēlētājiem, pat konsultējoties ar juridiskās palīdzības sniedzēju, nav iespējas gūt pietiekamu priekšstatu par normās ietvertajām prasībām.⁸¹ Satversmes tiesa 2012. gada 19. decembra lēmumā par tiesvedības izbeigšanu ir norādījusi gadījumus, kad likumprojekts nav uzskatāms par pilnībā izstrādātu no satura viedokļa, proti, ja : 1) tas paredz izlemt tādus jautājumus, kuri vispār nav ar likumu regulējami; 2) pieņemšanas gadījumā tas nonāktu pretrunā ar Satversmē ietvertajām normām, principiem un vērtībām; 3) pieņemšanas gadījumā tas nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.⁸² Attiecībā uz Satversmes grozījumu projektiem, lai tos varētu uzskatīt par pilnībā izstrādātiem, ir būtiski, lai tie pēc sava satura nenonāktu pretrunā ne ar tiem Satversmes noteikumiem, kurus projekts nepiedāvā grozīt, ne ar Satversmes kodolu.⁸³

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka vēlētāji, īstenojot likumdošanas iniciatīvas tiesības, piedalās likumdošanas procesā un ne vien bauda likumdevējam Satversmē noteiktās tiesības, bet arī uzņemas likumdevējam noteiktos pienākumus. Tātad, īstenojot likumdošanas iniciatīvas tiesības, ir jāievēro tās pašas rīcības brīvības robežas, kuras likumdevējam nosaka Satversmes normas un principi.⁸⁴ Prasība par nepieciešamību likumprojektu izstrādāt pilnībā ir cieši saistīta ar situācijas nepieļaušanu, kad saskaņā ar Satversmes 78. pantā noteikto, Saeima neatbalstītu vai nepieņemtu ar grozījumiem vienas desmitās daļas vēlētāju likumprojektu, kas tiktu nodots tautas nobalsošanai un varētu potenciāli noslēgties ar „brāķa” pieņemšanu, kas būtu pretrunā ar demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatvērtībām.⁸⁵

⁷⁸Kārklīņa A. Requirements to be Set for Voters' Legislative Initiatives in the Republic of Latvia: Legal Regulation, Practice, and Recent Findings of Judicature. Journal of the University of Latvia. Law, 2017, No.10, ISSN 1691-7677, p.159. Pieejams: https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvialaw/No10/A.Karklina.pdf [aplūkots 06.05.2020]

⁷⁹Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 28.marta spriedums lietā Nr. SA-3/2014. 11. punkts.

⁸⁰Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta spriedums lietā Nr.2010-60-01. 15.2. punkts.

⁸¹Satversmes tiesas 2012. gada 19. decembra lēmums lietā Nr.2012-03-01.18.3. punkts.

⁸²Turpat.

⁸³Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 28.marta spriedums lietā Nr. SA-3/2014. 12. punkts.

⁸⁴Satversmes tiesas 2012.gada 19.decembra lēmums lietā Nr. 2012-03-01 18.3.punkts

⁸⁵Kārklīņa A. Requirements to be Set for Voters' Legislative Initiatives in the Republic of Latvia: Legal Regulation, Practice, and Recent Findings of Judicature. Journal of the University of Latvia. Law, 2017, No.10, ISSN 1691-7677, p.163. Pieejams: https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvialaw/No10/A.Karklina.pdf [aplūkots 06.05.2020]

2.3. Vēlētāju iniciatīvu satura ierobežojumi

Tiesību zinātnē vienmēr diskusijas raisījis jautājums par to, vai vēlētāji Satversmes 78. panta kārtībā ir tiesīgi iniciēt likumprojektu arī par tām jautājumu kategorijām, kas ietvertas Satversmes 73. pantā, kā gadījumi, kas nav nododami izlemšanai tautas nobalsošanā. (t.i., budžetu un likumus par aizņēmumiem, nodokļiem, muitām, dzelzceļa tarifiem, kara klausību, kara pasludināšanu un uzsākšanu, miera noslēgšanu, izņēmuma stāvokļa izsludināšanu un tā izbeigšanu, mobilizāciju, demobilizāciju, kā arī līgumus ar ārvalstīm).⁸⁶ Pantā minētie ierobežojumi saistīti ar uzskatu, ka par šiem jautājumiem vēlētāji nespētu lemt objektīvi un augstāk par valsts kopējām interesēm varētu vērtēt personīgo interesi.⁸⁷ Vairums valstu savās konstitūcijās noteikušas jautājumus, kuri nav nododami tautas nobalsošanai, tomēr ir valstis, kurās šādi ierobežojumi nepastāv, kā piemēram, Horvātija, Rumānija, Īrija, Šveice un Austrija.⁸⁸

Prof. K. Dišlers pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados paudis viedokli, ka Satversmes 73. pantā minētie ierobežojumi attiecas tikai uz tautas nobalsošanām, bet ne uz likumu ierosināšanu. Dišlers norādījis, ka minētajā pantā ir jautājumu kategorijas par kurām grūti iedomāties situāciju, kad vēlētāji iesniegtu priekšlikumus, vienlaikus norādot, ka, ja tiktu rosināts likumprojekts par kāda jauna nodokļa atcelšanu vai ieviešanu, tad šādu tiesību tautai nevarētu liegt, tomēr tad vēlētāju iesniegtais likumprojekts par likumu varētu kļūt tikai gadījumā, ja Saeima atbilstoši Satversmes 78. pantam to pieņemtu bez pārgrozījumiem un, līdz ar to, tas nebūtu nododams tautas nobalsošanai.⁸⁹ Dišlera viedoklim savā promocijas darbā piekritusi arī dr. iur. I. Nikuļceva vienlaikus norādot, ka šos ierobežojumus šaubu gadījumā, ir jātulko sašaurināti.⁹⁰

Savukārt, konstitucionālo tiesību eksperti J. Pleps un E. Pastars pauduši pretēju viedokli norādot, „ka acīmredzami K. Dišlers savu teoriju balstījis tikai uz izolētu Satversmes 73. panta analīzi bez saistības ar citām konstitucionālām normām un pamatprincipiem.”⁹¹ „Šajā normā ietvertais likumu uzskaitījums ir pilnīgi izņemts no tautas kompetences, tas neparedz nekādu

⁸⁶Kārklīņa A., Lazdiņš J., Lejnieks M. Satversmes 73. panta komentārs Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 151 lpp.

⁸⁷Nikuļceva I. Tautas nobalsošana un vēlētāju likumdošanas iniciatīva. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 92. lpp.

⁸⁸Kārklīņa A., Lazdiņš J., Lejnieks M. Satversmes 73. panta komentārs. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 154lpp.

⁸⁹Dišlers K. Ievads Latvijas valststiesību zinātnē. Ar zinātnisko redaktoru piezīmēm. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 153. lpp.

⁹⁰Nikuļceva I. Tautas nobalsošana un vēlētāju likumdošanas iniciatīva. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Univesitāte, 2012., 94-95.lpp.

⁹¹Pleps J., Pastars E. Vai tauta var Saeimā iesniegt budžeta projektu. Jurista vārds. Nr.18. (251), 10.09.2002.

izņēmumu, pat tautas likumdošanas iniciatīvas tiesību ne. Līdz ar to, varam pilnīgi droši atzīt, ka tauta nevar iesniegt par šiem jautājumiem likumprojektus.”⁹² Arī Satversmes tiesa norādījusi, ka „vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības nav attiecināmas uz likumprojektiem, par kuriem saskaņā ar Satversmes 73. pantu, nevar notikt tautas nobalsošana.”⁹³ Darba autore pievienojas viedoklim, ka tauta nevar iniciēt likumprojektus par jautājumiem, kurus aizsargā Satversmes 73. pants un tie objektīvu apsvērumu dēļ nav nododami tautas nobalsošanai.

Praksē Centrālā vēlēšanu komisija ar 2019. gada 17. maija lēmumu⁹⁴ jau trešo reizi⁹⁵ parakstu vākšanai reģistrēja likumprojektu „Grozījums likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli””, kas paredz nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus.⁹⁶ Neskatoties uz to, ka iesniegtais likumprojekts skar nodokļa jautājumu, Centrālā vēlēšanu komisija savas kompetences ietvaros atzina likumprojektu par pilnīgi izstrādātu, un lēma par tā reģistrāciju parakstu vākšanai. Līdz ar to, situācijā, ja tiktu savākts konkrētajai iniciatīvai nepieciešamais vēlētāju minimālais parakstu skaits un Saeima šo likumprojektu noraidītu vai nepieņemtu likumprojektu bez satura pārgrozījumiem, rastos situācija, kad saskaņā ar Satversmes 73. pantu nebūtu iespējams rīkot tautas nobalsošanu. Tomēr būtiski, ka likumprojekta tālākā virzībā gan Valsts prezidentam, gan Saeimai būtu tiesības izvērtēt likumprojekta atbilstību likuma noteiktajām prasībām līdz brīdim, kad likumprojekts tiek nodots tautas nobalsošanai.⁹⁷

Vērtējot jautājumu, vai tauta ir tiesīga iniciēt grozījuma projektu par Satversmes 77. pantā ietvertajiem pantiem, uz kuriem balstās Satversmes konceptuālais pamats⁹⁸, Konstitucionālo tiesību komisija ir atzinusi, ka no Satversmes neizriet aizliegums tautai īstenojot savas likumdošanas funkcijas, ierosināt grozīt tiesību normas ar visaugstāko juridisko spēku, kuras ietvertas Satversmes 77. pantā vienlaikus norādot, ka konstitūcijā ir ietvertas vērtības, kuras nav grozāmas, kā piemēru minot valodu, kā daļu no Latvijas identitātes.⁹⁹ Tiesībsargs Juris

⁹² Pleps J., Pastars E. Vai tauta var Saeimā iesniegt budžeta projektu. Jurista vārds. Nr.19. (252), 24. 09. 2002.

⁹³ Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2012-05-1, 14.4. punkts.

⁹⁴ Centrālās vēlēšanu komisijas 2019. gada 17. maija lēmums Nr. 52. <https://www.cvk.lv/lv/tiesibu-akti/lemumi/2019-gads/nr-52-par-biedribas-atvertas-parvaldibas-partneriba-latvija-iesniegto-likumprojektu-grozijums-likuma-par-nekustama-ipasuma-nodokli> [apkūkots 07.04.2020]

⁹⁵ Pirmā iniciatīva reģistrēta 2017. gada 21. aprīlī. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/grozijums-likuma-par-nekustama-ipasuma-nodokli-18-04-2017>. Otrā iniciatīva tika reģistrēta 2018. gada 14. maijā. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/grozijums-likuma-par-nekustama-ipasuma-nodokli-23-04-2018>.

⁹⁶ Likumprojekts. “Grozījums likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli””. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/2017_04_21_PDF_00461.pdf [aplūkots 07.04.2020]

⁹⁷ Satversmes tiesas 2012. gada 19. decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-03-01, 21., 22. punkts.

⁹⁸ Pleps J. un Pastars E. Vai tautai ir nozagta suverēnā vara. Jurista Vārds. Nr. 21. (254) 22.10. 2002.

⁹⁹ Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis. Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. 2017. gada 9. septembris. Pieejams: http://blogi.lu.lv/tzpi/files/2017/03/17092012_Viedoklis_2.pdf [aplūkots 06.05.2020]

Jansons paudis viedokli, ka vēlētāju tiesības īstenot savas likumdošanas iniciatīvas tiesības nevar uzskatīt par neierobežotām un tās nedrīkst izmantot ļaunprātīgi, lai, piemēram, grautu valsts demokrātiskos pamatus.¹⁰⁰ Satversmes tiesas tiesnesis G. Kusiņš ir norādījis, ka „Satversmes kodolu var papildināt tautas nobalsošanas ceļā, bet noteikt pilnīgi citu Satversmes kodolu var tikai pieņemot jaunu Satversmi.¹⁰¹ Līdz ar to, darba autore secina, ka teorētiski tautai kā likumdevējam nav liegts iniciēt grozījumus Satversmes 77. pantā minētajiem pantiem, tomēr šādā situācijā Centrālās vēlēšanu komisijas uzdevums būtu vērtēt šo grozījumu saturu un to atbilstību Satversmes kodolam.

2.4. Parakstu vākšanas procesuālā norise un tās tiesiskās sekas

Saskaņā ar likuma par Tautas nobalsošanu 23. pantu, ja iniciatīvas grupa un tās iesniegtais likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts atbilst likumā noteiktajām prasībām, t.i. pilnīgi izstrādāta likumprojekta jēdzienam, Centrālajai vēlēšanu komisijai ir pienākums pieņemt lēmumu par likumprojekta reģistrēšanu parakstu vākšanai. Kopš likuma Par tautas nobalsošanu 2012. gada 8. novembra grozījumiem, kad tika atcelta parakstu vākšanas divu posmu procedūra, parakstu vākšanu nepieciešams organizēt iniciatīvas grupai, kurai jāsavāc nepieciešamais parakstu skaits 12 mēnešu laikā no likumprojekta reģistrēšanas Centrālajā vēlēšanu komisijā.

Parakstu vākšana notiek uz Centrālās vēlēšanu komisijas izstrādātas veidlapas¹⁰², kas pieejama Centrālās vēlēšanu komisijas mājas lapā. Atbilstoši likuma par Tautas nobalsošanu 22. pantam, vēlētājam parakstoties ir jānorāda savs vārds, uzvārds, personas kods un parakstīšanās datums. Vēlētāja parakstam par likumprojektu jābūt apliecinātam pie zvērināta notāra, dzīvesvietas deklarēšanas vietā pašvaldībā, bāriņtiesā, kura veic notariālas darbības, vai novadā pie pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītāja. Minētā veidlapa iesniedzama zvērinātam notāram vai pašvaldībai, kas pārbauda personas norādītās informācijas patiesumu. Šis ir maksas pakalpojums par kuru zvērinātam notāram jāmaksā 2,84 euro gadījumā, ja veidlapu izdrukā un aizpilda vēlētājs, bet 12,32 euro, ja veidlapu aizpilda un sagatavo notārs. Savukārt, par paraksta apliecinājumu pašvaldībā, pašvaldība pati var noteikt šī pakalpojuma samaksu, tomēr jāņem vērā ierobežojums, ka samaksa nedrīkst būt lielāka par pusi no 2,85 euro, kas ir puse no paraksta apliecināšanas bāriņtiesā.¹⁰³ Saskaņā ar 2012. gada 8. novembra grozījumiem, tika noteikta arī

¹⁰⁰Satversmes tiesas 2012. gada 19. decembra lēmums Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-03-01, 6. punkts.

¹⁰¹Platace L. Vēlētāju tiesības ierosināt referendumus pārmaiņu priekšā. LV portāls. 25.07.2012. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/250193-veletaju-tiesibas-ierosinat-referendumus-parmainu-prieksa-2012> [aplūkots 06.05.2020]

¹⁰² Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Veidlapas. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/tiesibu-akti/veidlapas> [aplūkots 07.04.2020]

¹⁰³Centrālās vēlēšanu komisijas vēlētāju likumdošanas iniciatīvas infografika. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/2015/Infografika_veletaju%20iniciativas.pdf [aplūkots 07.04.2020]

iespēja parakstīties elektroniski portālā www.latvija.lv bez maksas, izmantojot elektronisko identifikācijas karti, elektroniskā paraksta karti vai internetbankas autentifikācijas līdzekļus, lai tādējādi atvieglotu vēlētāju parakstīšanās iespējas.¹⁰⁴

Lai likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu Centrālā vēlēšanu komisija nosūtītu Valsts prezidentam, nepieciešams savākt likuma par Tautas nobalsošanu 22. pantā minēto parakstu sliekšni, proti, ne mazāk kā vienas desmitās daļas vēlētāju parakstu. Vērtējot šī sliekšņa atbilstību Satversmes 1. un 2. pantam, 2013. gadā divdesmit 11. Saeimas deputāti vērsās Satversmes tiesā. Pēc pieteikuma iesniedzēju domām, ar tik augstu nepieciešamo parakstu sliekšni acīmredzami tiek sašaurinātas Satversmē noteiktās tautas tiesības piedalīties likumdošanā.¹⁰⁵ Satversmes tiesa norādīja, ka Satversmes 65. un 78. pantā ir noteiktas vienas desmitās daļas vēlētāju tiesības iesniegt likumprojektus, līdz ar to Satversmes normas ar šiem grozījumiem nav pārkāptas.¹⁰⁶ Satversmes tiesa minētās likuma Par tautas nobalsošanu normas atzina par atbilstošām Satversmes 1. un 2. pantam, vienlaikus norādot, „ka likumdevējam ievērojot Satversmes 1. pantā nostiprinātos tiesiskas valsts pamatprincipus, ir pienākums periodiski apsvērt, vai tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams. [...] Likumdevējam ir jāseko līdzi tam, lai apstrīdētajā regulējumā noteiktā kārtība būtu izpildāma un vēlētāji savas likumdošanas iniciatīvas tiesības varētu īstenot efektīvi.¹⁰⁷ Līdz ar to secināms, ka minētie grozījumi neierobežo vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības atbilstoši Satversmei, toties likumdevējam ir pienākums rūpēties par to, lai ar grozījumiem noteiktā kārtība, kādā šīs tiesības realizējamas, darbotos efektīvi.

Vērtējot Saeimas noteikto minimālo nepieciešamo parakstu sliekšni, darba autore norāda, ka saskaņā ar pašreizējo regulējumu, likumdošanas iniciatīvas virzīšanai būtu nepieciešami 154 867 vēlētāju paraksti, kas ir 10% no balsstiesīgo vēlētāju skaita. Vērtējot Latvijas likumdevēja noteikto sliekšni Eiropas Savienības likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijas kontekstā, jānorāda, ka, piemēram, saskaņā ar Lietuvas Republikas konstitūcijas¹⁰⁸ 68. pantu paredzētas ne mazāk kā 50 000 jeb 2%¹⁰⁹ balsstiesīgo pilsoņu tiesības iesniegt Saeimai likumprojektu. Savukārt, Saskaņā ar konstitūcijas 147. pantu, grozījumus konstitūcijā ir tiesīgi iesniegt ne mazāk, kā 300 000 jeb 12% balsstiesīgo pilsoņu. Polijas konstitūcijas¹¹⁰ 118. pantā

¹⁰⁴Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2013-05-01, 4.punkts.

¹⁰⁵ Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2013-05-01, 2.punkts.

¹⁰⁶Turpat. 11.1. punkts.

¹⁰⁷Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2013-05-01, 2.punkts. 21. punkts.

¹⁰⁸Lietuvas Republikas 1992. gada 25. oktobra Konstitūcija. Pieejams: <http://www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-constitution/192> [aplūkots 10.04.2020]

¹⁰⁹Key facts and figures in Lithuania's presidential election and two referendums. 10.05.2020. Pieejams: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1057985/key-facts-and-figures-in-lithuania-s-presidential-election-and-two-referendums> [aplūkots 10.04.2020]

¹¹⁰Polijas 1997. gada 2. aprīļa Konstitūcija. <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> [aplūkots 10.04.2020]

paredzētas likumdošanas iniciatīvas tiesības ne mazāk, kā 100 000 jeb 0,3% balsstiesīgo pilsoņu¹¹¹. Slovēnijas konstitūcijas¹¹² 88. pantā paredzētas tiesības iesniegt likumprojektus 5000 jeb 0,3% balsstiesīgo pilsoņu¹¹³, bet saskaņā ar 168. pantu, grozījumus konstitūcijā paredzēts iesniegt 30 000 jeb 1,8% balsstiesīgo pilsoņu. Šveices konstitūcijas 139. pantā¹¹⁴ paredzētas 100 000 jeb 1,8% balsstiesīgo pilsoņu¹¹⁵ tiesības iesniegt konstitūcijas grozījumu projektu. Spānijas konstitūcijas 87. pants¹¹⁶ paredz 500 000 jeb 1,4% balsstiesīgo vēlētāju¹¹⁷ tiesības iesniegt likumprojektu. Līdz ar to, secināms, ka Saeimas noteiktais minimālais parakstu sliekšnis likumdošanas iniciatīvas realizācijai ir uzskatāms par augstu, ņemot vērā balsstiesīgo pilsoņu proporciju, tomēr tas nebūtu uzskatāms par šķērslī, ja tas nerada grūtības vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijai.

2.5. Likumdošanas iniciatīvas virzība, ja savākts pietiekams vēlētāju parakstu skaits

Atbilstoši likuma par Tautas nobalsošanu 24.pantam, Centrālajai vēlēšanu komisijai pēc vēlētāju iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu projekta saņemšanas un pievienoto parakstu pārbaudes, ja to parakstījusi ne mazāk kā viena desmitā daļa vēlētāju, ir pienākums par to paziņot Valsts prezidentam, kā arī nosūtīt likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Ja vēlētāju iesniegtais Satversmes grozījumu projekts vai likumprojekts atbilst likumā noteiktajām prasībām, Valsts prezidentam ir pienākums to pieņemt un nodot Saeimai¹¹⁸, kura to izskata tajā sesijā, kurā tas iesniegts. Vēlētāju likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta izskatīšana Saeimā neatšķiras no citu subjektu iesniegto likumprojektu izskatīšanas. Tie tiek skatīti trīs lasījumos, bet situācijās, likumprojekts atzīts par steidzamu – divos.¹¹⁹

Saskaņā ar Satversmes 78.pantu, ja Saeima likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, tad rīkojama tautas nobalsošana par to, vai vēlētāju iesniegtais likumprojekts ir pieņemams. Kā izriet no Saeimas kārtības ruļļa¹²⁰ 86. panta

¹¹¹ Electionguide. Pieejams: <http://www.electionguide.org/countries/id/173/> [aplūkots 10.04.2020]

¹¹² Slovēnijas 1991. gada 25. jūnija Konstitūcija. Pieejams: <https://www.us-rs.si/media/constitution.pdf> [aplūkots 10.04.2020]

¹¹³ Electionguide. Pieejams: <http://www.electionguide.org/countries/id/195/> [aplūkots 10.04.2020]

¹¹⁴ Šveices Konfederācijas 1999.gada 18. aprīļa Federālā Konstitūcija. Pieejams: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19995395/index.html#a139a> [aplūkots 10.04.2020]

¹¹⁵ Electionguide. Pieejams: <http://www.electionguide.org/countries/id/207/> [aplūkots 10.04.2020]

¹¹⁶ Spānijas 1978. gada 7. decembra Konstitūcija. Pieejams: http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist Normas/Norm/const_esp_texto_ingles_0.pdf [aplūkots 10.04.2020]

¹¹⁷ Electionguide. Pieejams: <http://www.electionguide.org/countries/id/200/> [aplūkots 10.04.2020]

¹¹⁸ Briede J. Satversmes 78. panta komentārs. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 290 lpp.

¹¹⁹ Karklina A. Rights of the entirety of citizens in legislative process in Latvia. Petru Major University, Academical journal. *Curentul Juridic, The Juridical Current*: Romania; 2014, Vol. 17 Issue 2, p.60-72.

Pieejams: <https://ideas.repec.org/a/pmu/cjurid/v57y2014p60-72.html>; https://old.upm.ro/facultati_departamente/ea/RePEc/curentul_juridic/rcj14/recjurid142_6F.pdf

¹²⁰ Saeimas kārtības rullis: LR likums, Latvijas Vēstnesis 1994.gada augusts, Nr.96 (227)

ceturtās daļas, tautas iesniegtos likumprojektus un Satversmes grozījumu projektus Saeimas sēdē izskata arī tad, ja Saeimas atbildīgā komisija tos noraidījusi. Atbilstoši Saeimas kārtības rullī 81. pantam likumprojekts, kas Saeimai iesniegts likuma Par tautas nobalsošanu noteiktajā kārtībā, ir nododams tautas nobalsošanai, ja Saeima noraida tā nodošanu komisijām, noraida to kopumā vai pieņem ar satura grozījumiem. Līdz ar to Saeimai ir tikai divas iespējas - pieņemt projektu bez pārgrozījumiem vai to noraidīt, nododot Saeimas nobalsošanai automātiskajā referendumā.¹²¹ Respektīvi, ja Saeima neatbalsta iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, tad tautai nepieciešams atkārtoti paust savu gribu referendumā. Šāda procedūra, kad tautas nobalsošanā tauta lemj par Saeimas nepastiprināta likumprojekta vai Satversmes grozījuma projekta pieņemamību, ir reta un nav bieži sastopama citās valstīs. No Eiropas valstīm, šāds regulējums pastāv tikai vēl arī Šveicē.¹²²

No Satversmes 78. panta redzams, ka neatkarīgi no tā vai tiek vākti paraksti par likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, procedūra un nepieciešamais parakstu skaits ir vienāds. Latvijā 2018. gadā tika reģistrēti 154 8673 balsstiesīgo pilsoņu¹²³, no kuriem aktivitāti 13. Saeimas vēlēšanās izrādīja 844 925 jeb 54,56% balsstiesīgo vēlētāju. Secināms, ka likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta ierosināšanai nepieciešami ne mazāk kā 154 867 balsstiesīgo vēlētāju paraksti, kas ir 18,4% no aktīvo vēlētāju parakstiem. Atšķirības vērojamas stadijā, kad norisinās Satversmes 78. pantā paredzētā tautas nobalsošana. Saskaņā ar Satversmes 79. pantu, tautas nobalsošanai nodotais Satversmes pārgrozījums ir pieņemts, ja tam piekrīt vismaz puse no visiem balsstiesīgajiem, proti, vismaz 774 337 balsstiesīgajiem. Savukārt, tautas nobalsošanai nodotais likumprojekts uzskatāms par pieņemtu, ja balsotāju skaits ir vismaz puse no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita, kas būtu 422 423 balsstiesīgo vēlētāju un vairākums, proti, 211 232 ir balsojis par likumprojekta pieņemšanu.

Secināms, ka salīdzot ar Eiropas valstīm, Latvijā likumdevējs ir noteicis augstu vēlētāju skaitu, kam ir tiesības rosināt likumdošanas iniciatīvu. Atbilstoši Satversmes tiesas norādītajam¹²⁴, nepieciešamais minimālais parakstu sliksnis nenonāk pretrunā ar Satversmē garantēto, tomēr likumdevējam vienlaikus jā rūpējas par to, lai likumā Par tautas nobalsošanu noteiktā kārtība netraucētu likumdošanas iniciatīvas tiesību efektīvu īstenošanu. Pēc autores domām, ņemot vērā to, ka Satversmes 78. pantā ietvertās tautas likumdošanas iniciatīvas tiesības ir vienīgais veids, kā tautai ir iespējams ar priekšlikumu vērsties Saeimā un tieši panākt

¹²¹Briede J. Satversmes 78. panta komentārs. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 291 lpp.

¹²²Nikuļceva I. Vēlētāju likumdošanas iniciatīva Latvijā. Jurista vārds. Nr. 49 (592), 08. 12.2009. gada 8.

¹²³Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://sv2018.cvk.lv/pub/Activities> [aplūkots 19.04.2020]

¹²⁴Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2013-05-01, 2.punkts

savas gribas reālu atspoguļojumu pat situācijā, ir būtiski, lai kārtība, kādā īstenojamas šīs tiesības, būtu praksē realizējama.

Lai izprastu tautas likumdošanas iniciatīvas realizācijai noteiktās augstās prasības, darba autore piedāvā šīs prasības salīdzināt ar iespēju iekļūt Saeimā un realizēt likumdošanas iniciatīvas tiesības kā deputātam. Satversmes 65. pantā norādīti subjekti, kam piešķirtas likumdošanas iniciatīvas tiesības. Saskaņā ar šo pantu, tiesības uzsākt likumdošanas procesu paredzētas: 1) Valsts prezidentam; 2) Ministru kabinetam; 3) Saeimas komisijām; 4) ne mazāk kā pieciem deputātiem; 5) vienai desmitajai daļai vēlētāju. Satversme paredz, ka Saeimas un pilsoņu kopuma likumdošanas tiesību izmantošana ir balstīta uz vieniem un tiem pašiem principiem, tomēr kārtība, kādā šie likumdevēji īsteno savas tiesības, ir atšķirīga.¹²⁵

Saskaņā ar Saeimas vēlēšanu likumu¹²⁶, lai kandidētu Saeimas vēlēšanās, nepieciešams vismaz gadu pirms Saeimas vēlēšanām izveidot partiju vai partiju apvienību, kurā būtu vismaz 500 biedri, kuri sasnieguši 18 gadu vecumu un atbilst Politisko partiju likuma¹²⁷ 26. panta izvirzītajām prasībām. Politiskās partijas biedriem ir tiesības lemt statūtos noteiktajā kārtībā par partijas kandidātiem pašvaldību, Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanās.¹²⁸ Kā noteikts Saeimas vēlēšanu likuma 10. pantā, pieteikto kandidātu skaits Saeimas vēlēšanām drīkst par trim kandidātiem pārsniegt apgabalā ievēlējamo deputātu skaitu. Vienu un to pašu kandidātu atļauts pieteikt tikai viena nosaukuma kandidātu sarakstā vienā vēlēšanu apgabalā. Saskaņā ar Saeimas vēlēšanu likuma 4. pantu, kandidēt Saeimas vēlēšanās var Latvijas pilsoņi, kuri vēlēšanu dienā ir vecāki par 21 gadu un atbilst likuma 5.panta prasībām. Līdz ar to secināms, ka, lai persona tiktu izvirzīta Saeimas vēlēšanu kandidātu sarakstā, tai sākotnēji nepieciešams būt partijas vai partiju apvienības biedram. Kad sasniegts 21 gada vecums, persona pēc partijas biedru iniciatīvas, var tikt izvirzīta kandidatūrai Saeimas vēlēšanās.

Lai partijas vai partiju apvienības izvirzītais kandidātu saraksts iekļūtu Saeimā un tā dalībnieki piedalītos deputātu vietu sadalē, nepieciešams iegūt vismaz 5% no Saeimas vēlēšanās nodotā balsu kopskaita¹²⁹, kas 13.Saeimas vēlēšanās bija aptuveni 42 196 balsis, kas tādējādi partijai dod iespējas Saeimā iegūt 6-7 deputātu pārstāvību un Satversmes 65. pantā paredzēto likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanu četru gadu garumā. Ņemot vērā to, ka tautas likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijai nepieciešams savākt ne mazāk kā vienu desmito daļu, proti, 154 867 jeb 10% parakstu no balsstiesīgo vēlētāju skaita, bet, lai realizētu

¹²⁵Pleps J., E. Pastars. Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 291.lpp.

¹²⁶Saeimas vēlēšanu likums. 9. pants. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 6. jūnijs, Nr. 86.

¹²⁷ Politisko partiju likums. Latvijas vēstnesis. 2006. gada 8. oktobris, Nr.107.

¹²⁸ Politisko partiju likuma 29. panta pirmās daļas 7. punkts. Latvijas vēstnesis. 2006. gada 8. oktobris, Nr.107.

¹²⁹ Saeimas vēlēšanu likums. 38.panta pirmā daļa.. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 6. jūnijs, Nr. 86.

likumdošanas iniciatīvas tiesības kā deputātam, nepieciešams pārvarēt 5% barjeru, kas ir aptuveni 42 196 jeb 2,7% parakstu no balsstiesīgo vēlētāju skaita, secināms, ka prasības, ar kādām iespējams realizēt tautas likumdošanas iniciatīvas tiesības ir trīs reizes augstākas nekā prasības tam, kā iespējams realizēt likumdošanas iniciatīvas tiesības kā deputātam. Līdz ar to, pēc autores domām, starp šīm prasībām, novērojams liels disbalanss.

3. PRAKSĒ REALIZĒTĀS VĒLĒTĀJU LIKUMDOŠANAS INICIATĪVAS

3.1 Praksē realizētās vēlētajū likumdošanas iniciatīvas starpkaru periodā

Starpkaru periodā, proti, no 1922. gada, kad pieņēma Satversmi, līdz Latvijas okupācijai 1940.gadā¹³⁰,vēlētāji iesniedza sešus likuma ierosinājumus. Par tikai četriem no tiem norisinājās tautas nobalsošana, kuras rezultātā netika iegūts nepieciešamais kvorums¹³¹, jo balsošanā nepiedalījās Satversmes 79. pantā noteiktais balsstiesīgo skaits, proti, vismaz puse no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētajū skaita līdz ar to, notikusī balsošana nebija uzskatāma par izšķirošu jeb tiesiski derīgu.¹³²

1923. gada aprīlī tika iesniegts pirmais likumprojekts par baznīcu un lūgšanas namu neatsavināšanu, kuru parakstīja 146 950 jeb 15% balsstiesīgo vēlētajū. Ņemot vērā to, ka Saeima likumprojektu noraidīja, tika rīkota tautas nobalsošana, kurā netika sasniegts nepieciešamais kvorums, jo tajā piedalījās tikai 207 005 jeb 21% no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētajū skaita. Šajā gadā ar 97 219 jeb 10% balsstiesīgo vēlētajū parakstiem tika ierosināts arī likumprojekts par atlīdzības nokārtošanu valsts zemes fondā ieskaitīto zemju un muižu bijušajiem īpašniekiem. Saeima šo likumprojektu pieņēma bez grozījumiem saturā, tāpēc tautas nobalsošana izpalika.¹³³

1927. gada jūnijā ar 198 142 jeb 18% balsstiesīgo vēlētajū parakstiem tika ierosināts likumprojekts par Saeimas pieņemto pavalstniecības likuma grozījuma atcelšanu, tomēr Saeima šo likumprojektu noraidīja. Tautas nobalsošanā tika nodotas 244 372 jeb 22% pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētajū derīgas balsis. Līdz ar to, atkāroti netika sasniegts nepieciešamais kvorums un likumprojekts netika pieņemts. 1929. gada augustā ar 206 000 jeb 19% balsstiesīgo vēlētajū parakstiem Saeimā nonāca ceturtais tautas ierosinātais likumprojekts pret bijušo landesvēristu priekšrocībām valsts fonda zemju iegūšanā. Saeima šo likumprojektu pieņēma bez grozījumiem saturā, tāpēc tautas nobalsošana netika rīkota.¹³⁴

1931. gadā vēlētajū iesniedza likumprojektu par Doma baznīcas nodošanu ev. Luterāņu draudžu vajadzībām. Tautas nobalsošanā piedalījās 390 883 jeb 34,9% no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētajū, no kuriem 97,4%¹³⁵ balsoja par baznīcas atsavināšanu

¹³⁰Cerūzis, R. Tautas nobalsošanas Latvijā starpkaru periodā 20.gadsimta 20. - 30.gados. Referāts konferencē „Tautas gribas aritmētika: vēlēšanas un referendumi Latvijā” 2012. gada 20. jūlijā. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/Konference_R_Ceruzis_Tautas%20nobalsosanas%20Latvija%20starpkaru%20perioda.pdf [aplūkots 17.04.2020]

¹³¹Nikuļceva I. Tautas nobalsošana un vēlētajū likumdošanas iniciatīva. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 131.lpp.

¹³²Dišlers K. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 73.lpp.

¹³³Dišlers K. Ievads Latvijas valststiesību zinātnē, Rīga: A. Gulbis, 1930,112.lpp.

¹³⁴Turpat.

¹³⁵Kūtris G. Referendumi jeb tautas nobalsošanas: cik tas ir reāli. Jurista vārds, Nr. 42(844), 28.10.2014.

vāciešiem, arī šajā tautas nobalsošanā pietrūka kvoruma, tomēr Saeima vēlāk šo likumprojektu pieņēma pati.¹³⁶ 1933. gada jūlijā un augustā tika vākti paraksti par tautas nobalsošanas ierosināšanu Satversmes 74. un 79. panta grozījumiem, paredzot samazināt vēlētāju skaitu, kas nepieciešams, lai likumu varētu atcelt vai ierosināt tautas nobalsošanā, tomēr nepieciešamo parakstu skaitu neizdevās savākt.¹³⁷ 1934. gadā notika tautas nobalsošana par sesto tautas ierosināto likumprojektu, proti, par nodrošināšanu vecuma, darba nespējas un bezdarba gadījumos. Tautas nobalsošanā piedalījās 414 903 jeb 42,5% no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita¹³⁸, tomēr kvorums netika sasniegts un likumprojekts netika pieņemts.¹³⁹

Līdz ar to, secināms, ka starpkaru periodā divas no tautas rosinātajām likumdošanas iniciatīvām tika pieņemtas Saeimā bez grozījumiem pēc satura, bet par četrām tika rīkota tautas nobalsošana, kurās netika sasniegts nepieciešamais kvorums. Darba autore secina, ka šajā laika periodā, atbilstoši balsstiesīgo vēlētāju aktivitātei, tautas likumdošanas iniciatīvas tiesības nav uzskatāmas par efektīvām augstā nepieciešamā kvoruma dēļ, jo situācijā, kad Saeima likumprojektu nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, nav iespējams savākt nepieciešamo balsu skaitu kvorumam.

3.2. Praksē realizētās vēlētāju likumdošanas iniciatīvas laika periodā no 1990. gada līdz 2012. gada 8.novembra likuma Par tautas nobalsošanu grozījumu spēkā stāšanās

1995. gada 31. jūlijā apvienība „Tēvzemei un Brīvībai” Centrālajā vēlēšanu komisijā iesniedza 11 222 vēlētāju parakstītu likumprojektu „Pilsonības likums”. Likumprojekta parakstu vākšanas otrajā posmā, likumprojektu parakstīja 116 153 vēlētāju, līdz ar to, kopumā likumprojektu bija atbalstījuši 126 564 vēlētāju, tomēr tas nebija pietiekams skaits, lai likumprojektu iesniegtu Saeimā, jo to neparakstīja viena desmitā daļa no 6. Saeimas vēlēšanās balsstiesīgo skaita jeb 131 145 vēlētāju.¹⁴⁰ Līdz ar to secināms, ka otrajā parakstu vākšanas posmā tika savākti aptuveni 96,5% no nepieciešamā parakstu skaita.

¹³⁶Cerūzis, R. Tautas nobalsošanas Latvijā starpkaru periodā 20.gadsimta 20. - 30.gados. Referāts konferencē „Tautas gribas aritmētika: vēlēšanas un referendumi Latvijā” 2012. gada 20. jūlijā. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/Konference_R_Ceruzis_Tautas%20nobalsosanas%20Latvija%20starpkaru%20perioda.pdf [aplūkots 17.04.2020]

¹³⁷Ozoliņš A. Tautas nobalsošanas Latvijā. 23.02.2012. Pieejams: <https://ir.lv/2012/02/23/tautas-nobalsosanas-latvija/> [aplūkots 17.04.2020]

¹³⁸Kūtris G. Referendumi jeb tautas nobalsošanas: cik tas ir reāli. Jurista vārds, Nr. 42(844), 28.10. 2014.

¹³⁹Cerūzis, R. Tautas nobalsošanas Latvijā starpkaru periodā 20.gadsimta 20. - 30.gados. Referāts konferencē „Tautas gribas aritmētika: vēlēšanas un referendumi Latvijā” 2012. gada 20. jūlijā. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/Konference_R_Ceruzis_Tautas%20nobalsosanas%20Latvija%20starpkaru%20perioda.pdf [aplūkots 17.04.2020]

¹⁴⁰Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/parakstu-vaksanas/parakstu-vaksanas-lidz-2012-gadam/par-pilsonibas-likuma-ierosinasanu-1995> [aplūkots 17.04.2020]

2000. gada 30. martā Latvijas arodu savienība „Energija” iesniedza Centrālajai vēlēšanu komisijai 12 337 pilsoņu parakstītu likumprojektu „Grozījumi Enerģētikas likumā”. Lai likums tiktu ierosināts Saeimā, tas bija jāparaksta ne mazāk kā vienai desmitai daļai balsstiesīgo vēlētāju jeb 134 195 vēlētājiem. Ņemot vērā to, ka otrajā parakstu vākšanas posmā likumprojektu parakstīja 307 330 vēlētāji jeb 22% no balsstiesīgo skaita, secināms, ka par likumprojektu savākti 173 135 paraksti virs minimālā nepieciešamā parakstu sliekšņa. Likumprojekts tika iesniegts Valsts prezidentei, kura to nodeva izskatīšanai Saeimai. Saeima likumprojektu pieņēma bez satura grozījumiem.¹⁴¹

2002. gada 16.septembrī politiskā apvienība „Centrs” Centrālajai vēlēšanu komisijai iesniedza 10 587 personu parakstītu Satversmes grozījumu projektu, kas paredzēja iespēju tautai vēlē prezidentu. Veicot parakstu pārbaudi par iesniegto likumprojektu, Centrālā vēlēšanu komisija konstatēja, ka 3 995 no iesniegtajiem parakstiem ir nederīgi, turklāt saredzēja dokumentu viltošanas risku. Līdz ar to, otrais parakstu vākšanas posms nemaz netika rīkots, jo nebija savāks nepieciešamais minimālais parakstu skaits pirmajā parakstu vākšanas posmā.¹⁴²

2008. gada 1. februārī Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība Centrālajai vēlēšanu komisijai iesniedza 11 095 vēlētāju parakstītu likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”, kas paredzēja grozīt Satversmes 78. un 79. pantus, nosakot, ka ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju, ir tiesības rosināt Saeimas atlaišanu. Parakstu vākšanā saņemtais balsstiesīgo vēlētāju parakstu skaits bija 15,6% jeb vairāk kā viena desmitā daļa no balsstiesīgo vēlētāju skaita, tāpēc Satversmes grozījumi tika nodoti Valsts prezidentam, kurš tos iesniedza Saeimai. Ņemot vērā to, ka Saeima noraidīja vēlētāju iesniegto Satversmes grozījumu projektu, tika rīkota tautas nobalsošana. Lai gan tautas nobalsošanā piedalījās 629 119 balsstiesīgo vēlētāju, no kuriem 96, 8% balsoja “par”¹⁴³, grozījumi Satversmē netika pieņemti, jo netika sasniegts Satversmes 79. pantā noteiktais kvorums, proti, referendumā nepiedalījās puse no visiem balsstiesīgajiem jeb 757 468 balsstiesīgie vēlētāji. Līdz nepieciešamajam kvorumam pietrūka 128 349 balsstiesīgo vēlētāju balsis. Reaģējot uz balsstiesīgo vēlētāju aktivitāti, Valsts prezidents Valdis Zatlers realizēja likumdošanas iniciatīvas tiesības, aicinot Saeimu veikt attiecīgos grozījumus Satversmē, paredzot tiesības patstāvīgi par Saeimas priekšlaicīgu atlaišanu veikt ne tikai Valsts prezidentam, bet arī tautai pēc noteikta skaita vēlētāju

¹⁴¹Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/parakstu-vaksanas/parakstu-vaksanas-lidz-2012-gadam/par-grozijumu-energetikas-likuma-ierosinasanu-2000> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁴²Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/parakstu-vaksanas/parakstu-vaksanas-lidz-2012-gadam/par-grozijumu-satversme-ierosinasanu-2002> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁴³Kūtris G. Referendumi jeb tautas nobalsošanas: cik tas ir reāli. Jurista vārds, Nr. 42 (844), 28.10.2014.

ierosinājuma.¹⁴⁴ Saeima alternatīvus grozījumus šim priekšlikumam Satversmē pieņēma 2009. gada 8. aprīlī.¹⁴⁵

2008. gada 18. februārī biedrība „Sabiedrība citai politikai un tiesiskai valstij” kopīgi ar Pensionāru senioru partiju Centrālajai vēlēšanu komisijai iesniedza 12 161 balsstiesīgā vēlētāja parakstītu likumprojektu „Grozījums likumā „Par valsts pensijām””. Saskaņā ar Centrālās vēlēšanas apkopotajiem parakstu vākšanas rezultātiem, abos parakstu vākšanas posmos likumprojekta iesniegšanu Saeimā bija atbalstījuši 177 012 jeb 11,9% balsstiesīgo pilsoņu. Likumprojekts tika nodots Valsts prezidentam, kurš to nodeva Saeimai.¹⁴⁶ Saeima likumprojektu noraidīja, tāpēc tika rīkota tautas nobalsošana, kurā piedalījās 346 846 jeb 22,9% pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju un 96,4% balsoja “par”, tomēr arī šajā situācijā netika sasniegts nepieciešamais kvorums, jo, lai likumprojekts iegūtu likuma spēku, tautas nobalsošanā bija jāpiedalās vismaz 453 730 vēlētājiem un vairākumam jābalso par likumprojekta pieņemšanu.¹⁴⁷ Līdz ar to, secināms, ka līdz nepieciešamajam kvorumam pietrūka 106 884 balsstiesīgo vēlētāju balsu.

2011. gada 29. martā Centrālajai vēlēšanu komisijai tika iesniegts 10 140 vēlētāju parakstīts likumprojekts „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”, kas paredzēja valsts nodrošinātu bezmaksas pamata un vidējo izglītību. Apkopojot parakstu vākšanas rezultātus, Centrālā vēlēšanu komisija secināja, ka likumprojekts nav iesniedzams izskatīšanai Saeimā, jo to atbalstīja 120 433 no nepieciešamajiem vismaz 153 232 balsstiesīgajiem vēlētājiem. Līdz ar to, secināms, ka likumprojekta iesniegšanai Saeimā pietrūka 32 799 balsstiesīgo vēlētāju parakstu.¹⁴⁸

2011. gada 9. septembrī Centrālajai vēlēšanu komisijai tika iesniegts 12 533 vēlētāju parakstīts likums „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”. Parakstu vākšanai nodotie Satversmes grozījumi paredzēja grozīt Satversmes 4., 18., 21., 101., un 104. pantu, iekļaujot tajā nosacījumu par krievu valodu kā otru valsts valodu. Pārbaudot saņemtos parakstus, Centrālā vēlēšanu komisija konstatēja, ka par Satversmes grozījumu ierosināšanu abos parakstu vākšanas posmos parakstījušies 187 387 jeb 12,14% balsstiesīgo vēlētāju, tādējādi likums tika

¹⁴⁴Valsts prezidenta Valda Zatlera likumdošanas iniciatīvas vēstule par tautas tiesībām atlaist Saeimu. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/179394> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁴⁵Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē. Latvijas Vēstnesis, 29.04.2009. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/191210-grozijumi-latvijas-republikas-satversme>

¹⁴⁶Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/parakstu-vaksanas/parakstu-vaksanas-lidz-2012-gadam/par-grozijumu-pensiju-likuma-ierosinasanu-2008> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁴⁷Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/tautas-nobalsosanas/par-grozijumu-likuma-par-valsts-pensijam-2008>

¹⁴⁸Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/parakstu-vaksanas/parakstu-vaksanas-lidz-2012-gadam/parakstu-vaksana-par-grozijumu-satversme-ierosinasanu-2011-gada-maijs> [aplūkots 17.04.2020]

iesniegts Valsts prezidentam, kurš to iesniedza izskatīšanai Saeimā. Ņemot vērā to, ka Saeima iesniegtos grozījumus noraidīja, tika rīkota tautas nobalsošana.¹⁴⁹ Tautas nobalsošanā no valstī reģistrētajiem 1 545 004 balsstiesīgajiem pilsoņiem, tautas nobalsošanā piedalījās 1 098 921 jeb 71,13% balsstiesīgo, no kuriem 273 347 balsoja “par” grozījumu pieņemšanu, bet 821 722 balsoja “pret”. Ņemot vērā to, ka Satversmes 79. pants nosaka, ka tautas nobalsošanai nodotais Satversmes grozījums ir pieņemts, ja tam piekrīt vismaz puse no visiem balsstiesīgajiem, tomēr saņemtais “par” balsu skaits bija krietni mazāk par nepieciešamajām 772 502 balsstiesīgo pilsoņu balsīm, noteiktas kvorums netika sasniegts.¹⁵⁰

2012. gada 4. septembrī Centrālajai vēlēšanu komisijai tika iesniegts 12 686 vēlētāju parakstīts likumprojekts „Grozījumi Pilsonības likumā”, kas paredzēja noteikt, ka sākot ar 2014.gada 1. janvāri, nepilsoņi, kuri līdz 2013. gada 30. novembrim Ministru kabineta noteiktajā kārtībā nav iesnieguši iesniegumus par nepilsoņa statusa saglabāšanu, ir uzskatāmi par Latvijas pilsoņiem. Pārbaudot iesniegto likumprojektu, Centrālajai vēlēšanu komisijai radās šaubas, vai likumprojekts ir uzskatāms par pilnīgi izstrādātu Satversmes 78. panta izpratnē, un vai par to drīkst rīkot parakstu vākšanu. Lai pieņemtu tiesiski pamatotu lēmumu, Centrālā vēlēšanu komisija lūdza atzinumus vairākām iestādēm un tiesību zinātņu ekspertiem, kā rezultātā lēma, ka vēlētāju iesniegtais likumprojekts nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu un nav nododams parakstu vākšanai.¹⁵¹ Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums tika pārsūdzēts Administratīvajā tiesā, kuras ietvaros Administratīvā tiesa vērsās Satversmes tiesā, lai noskaidrotu, vai tā ir tiesīga pārbaudīt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumus atteikt reģistrēt likumprojektu.¹⁵²

Secināms, ka laika periodā no 1990. gada, kad tika atjaunota Latvijas neatkarība līdz 2012. gada 11. decembrim, kad stājās spēkā Saeimas pieņemtie 2012. gada 8. novembra grozījumi likumā par Tautas nobalsošanu, no kopumā iesniegtajiem deviņiem vēlētāju likumprojektiem, tikai viens tika Saeimā pieņemts bez pārgrozījumiem. Viens likumprojekts tika atzīts par pilnīgi neizstrādātu. Trīs likumprojekti nespēja savākt minimālo nepieciešamo balsstiesīgo vēlētāju parakstu sliekšni otrajā parakstu vākšanas posmā, savukārt par trijiem likumprojektiem, par kuriem tika ierosināta tautas nobalsošana, netika savākts Satversmes

¹⁴⁹Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/parakstu-vaksanas/parakstu-vaksanas-lidz-2012-gadam/parakstu-vaksana-par-grozijumu-satversme-ierosinasanu-2011-gada-novembris> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁵⁰Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/tautas-nobalsosanas/par-grozijumiem-latvijas-republikas-satversme-2012> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁵¹Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/parakstu-vaksanas/parakstu-vaksanas-lidz-2012-gadam/par-likumprojekta-grozijumi-pilsonibas-likuma-ierosinasanu-2012> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁵²Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013. gada 11. februāra lēmums lietā Nr.A420577912/SA-1/2013

79.pantā noteiktais kvorums. Neskatoties uz augsto pilsonisko aktivitāti šajā laika periodā, tomēr jāsecina, ka kārtība, kādā likumdošanas iniciatīvas tiesības bija īstenojamas līdz stājās spēkā 2012.gada 8. novembra grozījumi, nav uzskatāma par līdz galam efektīvu nepieciešamā augstā kvoruma dēļ, tomēr, vērtējot parakstu vākšanas aktivitāti šajā laika periodā, un to, ka līdz referendumam nepieciešamajam kvorumam ir pietrūcis, salīdzinoši, nedaudz, nav pamata uzskatam, ka nepieciešamā kvoruma sasniegšana būtu neiespējama un tautas likumdošanas iniciatīvas tiesības šajā laikā periodā būtu uzskatāmas par praksē nerealizējamām.

3.3. Praksē realizētās iniciatīvas pēc 2012. gada 8. novembra likuma Par tautas nobalsošanu grozījumu spēkā stāšanās

2012. gada 20. decembrī Centrālajā vēlēšanu komisijā tika saņemts partijas Vislatvijas Sociāldemokrātu kustība „Par Neatkarīgu Latviju” iesniegums par likumprojekta „Par tautas līdzdalību eiro ieviešanas termiņa izlemšanā” reģistrēšanu parakstu vākšanai. Centrālā vēlēšanu komisija atteica likumprojekta reģistrāciju, norādot, ka tas nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu un nonāk pretrunā ar Satversmi un Latvijas starptautiskajām saistībām.¹⁵³ Tāpat arī Centrālā vēlēšanu komisija atteica 2013. gada 30. janvārī biedrības „Latvija par latu” iesniegtā likumprojekta „Grozījumi likumā „Par Latvijas Banku””, jo likumprojekts pēc satura un formas nebija uzskatāms par izstrādātu.¹⁵⁴

2013. gada 9. aprīlī Centrālajā vēlēšanu komisijā biedrība „Par latu, pret eiro” iesniedza trīs likumprojektus. Pirmais likumprojekts „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” paredzēja grozījumus Satversmes 4. pantā, tam pievienojot latu, kā nacionālo valūtu, tomēr Centrālā vēlēšanu komisija, pieņēma lēmumu atteikt likumprojekta reģistrēšanu parakstu vākšanai, jo neuzskatīja to par pilnīgi izstrādātu.¹⁵⁵ Otrais likumprojekts paredzēja grozījumus Satversmes 68. pantā, paredzot tautas tiesības ierosināt referendumu par būtiskām izmaiņām dalībā Eiropas Savienībā.¹⁵⁶ Saistīti ar šo likumprojektu, trešais likumprojekts tika iesniegts kā Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu

¹⁵³Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-kuram-registracija-atteikta/likumprojekts-par-tautas-lidzdalibu-eiro-ieviesanas-termina-izlemsana-20-12-2012> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁵⁴Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-kuram-registracija-atteikta/likumprojekts-grozijumi-likuma-par-latvijas-banku-01-02-2013> [17.04.2020]

¹⁵⁵Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-kuram-registracija-atteikta/likumprojekts-grozijums-latvijas-republikas-satversme-4-pants-iesniegts-09-04-2013> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁵⁶Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/likumprojekts-grozijums-latvijas-republikas-satversme-68-pants-iesniegts-09-04-2013> [aplūkots 17.04.2020]

iniciatīvu.”¹⁵⁷ Šie divi likumprojekti tika reģistrēti parakstu vākšanai, bet neguva vēlētāju atbalstu.

2013. gada 23. augustā Centrālajā vēlēšanu komisijā tika saņemts biedrības „Latviešu Biedrība” iesniegums reģistrēt parakstu vākšanai likumu „Par tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā”.¹⁵⁸ Ņemot vērā to, ka likumprojekts paredzēja tautas nobalsošanā noteikt datumu, ar kuru tiek veikta Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņa uz citu Latvijas Republikas maksāšanas līdzekli, Centrālā vēlēšanu komisija lēma atteikt likumprojekta reģistrēšanu norādot, ka konkrētais likumprojekts paredz izlemt jautājumus, kas nav regulējami ar likumu.¹⁵⁹

2013. gada 8. oktobrī Centrālajā vēlēšanu komisijā tika saņemts biedrības „Sargāsim mūsu bērnus!” iesniegums reģistrēt parakstu vākšanai likumprojektu „Grozījumi likumā „Bērnu tiesību aizsardzības likums,”” kas paredzēja to, ka bērnu izglītības un aprūpes iestādēs nedrīkst popularizēt un reklamēt viendzimuma attiecības, kā arī aizliegumu iesaistīt bērnus pasākumos, kas to popularizētu un reklamētu.¹⁶⁰ Ņemot vērā to, ka Centrālā vēlēšanu komisija norādīja uz likumprojekta nepilnībām, 2013. gada 21. novembrī tika iesniegta precizēta likumprojekta redakcija un likumprojekts tika reģistrēts. Tomēr parakstu vākšanas pirmajā posmā netika savākti nepieciešamie ar 2012. gada 8. novembra grozījumiem likumā Par tautas nobalsošanu pārejas periodā noteiktie 30 000 paraksti, tāpēc likumprojekta otrais parakstu vākšanas posms netika rīkots.

2014. gada 19. jūnijā biedrība „Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā” iesniedza Centrālajai vēlēšanu komisijai likumprojektu likuma par 2012. gada 8. novembra likuma „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”” atcelšanu. Centrālā vēlēšanu komisija atteica likumprojekta reģistrāciju, dodot laiku biedrībai likumprojekta trūkumu novēršanai. Biedrība 2014. gada 14. augustā

¹⁵⁷Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/likumprojekts-grozijums-latvijas-republikas-satversme-un-likumprojekts-grozijumi-likuma-par-tautas-nobalsosanu-likumu-ierosinasanu-un-eiropas-pilsonu-iniciativu-09-04-2013> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁵⁸Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-kuram-registracija-atteikta/likumprojekts-par-tautas-lidzdalibu-latvijas-republikas-likumiga-maksasanas-lidzekla-nomaina-23-08-2013> [aplūkots 17.04.2020]

¹⁵⁹Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums Nr.35. 18.09.2013. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/35_pilnais.pdf [aplūkots 17.04.2020]

¹⁶⁰Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/likumprojekts-grozijumi-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likuma-21-11-2013/likumprojekts-grozijumi-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likuma-21-11-2013> [aplūkots 17.04.2020]

likumprojektu iesniedza atkāroti, tomēr uzsākot parakstu vākšanu, neizdevās savākt pārejas periodā noteiktos 30 000 parakstus.¹⁶¹

2015. gada 20. februārī Centrālajai vēlēšanu komisijai biedrība „Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā” iesniedza likumu „Par Saeimas deputātu, ministru un valsts sekretāru personisko materiālo atbildību”, kas paredzēja, ka Saeimas deputāti, ministri, parlamentārie sekretāri un valsts sekretāru vietnieki ir personīgi materiāli atbildīgi par zaudējumiem, kas radušies kā sekas lēmumiem, kurus pieņēmušas, parakstījušas vai vīzējušas šīs amatpersonas. Centrālā vēlēšanu komisija atteica likumprojekta reģistrāciju, norādot, ka likumprojekts nav pilnīgi izstrādāts un uzskatāms par atbilstošu Satversmes 78. pantam.¹⁶² 2015.gada 9. aprīlī biedrība atkārtoti iesniedza likumprojektu, novēršot nepilnības, tomēr Centrālā vēlēšanu komisija likumprojekta reģistrāciju atkāroti atteica norādot, ka likumprojekts nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu pēc satura un atbilstoši Satversmes 78. pantam.¹⁶³

Ņemot vērā to, ka biedrības „Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā” likuma par 2012. gada 8. novembra likuma „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”” atcelšanu jau vienreiz piedzīvoja neveiksmi, nespējot savākt pārejas periodā noteikto pirmā parakstu vākšanas posma skaitu, proti, 30 000 parakstu, biedrība 2015. gada 19.septembrī likumprojektu iesniedza atkāroti, tomēr no nepieciešamajiem vienas desmitās daļas balsstiesīgo vēlētāju parakstiem jeb 155 224 parakstiem, tika savākti tikai 1 494 paraksti jeb 0,96% no nepieciešamā kopējā parakstu skaita, līdz ar to, parakstu vākšana noslēdzās bez rezultāta.¹⁶⁴ 2016. gada 2. augustā biedrība mēģināja trešo reizi iesniegt likumprojektu un savākt nepieciešamo parakstu sliexni¹⁶⁵, bet parakstu vākšana rezultējās vēl neveiksmīgāk nekā otrajā mēģinājumā, proti, no nepieciešamajiem 155 224 parakstiem tika savāks 1 241 paraksts jeb 0,89% no nepieciešamā parakstu kopskaita.¹⁶⁶ 2017. gada 29. augustā biedrība ceturto reizi iesniedza minēto likumprojektu, kura parakstu vākšana rezultējās vēl

¹⁶¹Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/likums-par-2012-gada-8-novembra-likuma-grozijumi-likuma-par-tautas-nobalsosanu-likumu-ierosinasanu-un-eiropas-pilsonu-iniciativu-atcelšanu-04-08-2014> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁶²Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums Nr.3. 2.04.2015. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/tiesibu-akti/lemumi/2015-gads/nr-3-par-biedribas-atvertas-parvaldibas-partneriba-latvija-iesniegto-likumprojektu> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁶³Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums Nr.4. 10.05.2019. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/tiesibu-akti/lemumi/2015-gads/nr-4-par-biedribas-atvertas-parvaldibas-partneriba-latvija-iesniegto-likumprojektu> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁶⁴Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/2016/Statistika_PV_17092015_18092016.pdf [aplūkots 18.04.2020]

¹⁶⁵Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/likums-par-2012-gada-8-novembra-likuma-grozijumi-likuma-par-tautas-nobalsosanu-likumu-ierosinasanu-un-eiropas-pilsonu-iniciativu-atcelšanu-02-08-2016> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁶⁶Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/Statistika_PV_19092016_18092017.pdf [aplūkots 18.04.2020]

sliktāk nekā trešajā parakstu vākšanas reizē, no nepieciešamajiem 155 224 parakstiem savācot tikai 909 parakstus jeb 0,58% no nepieciešamo parakstu kopskaita.¹⁶⁷ 2018. gada 31. augustā likumprojekts tika iesniegts piekto reizi. Parakstu vākšana arī šoreiz noslēdzās bez rezultāta, jo nepieciešamo 155 224 parakstu vietā tika savākti 2 586 jeb 1,6% no nepieciešamo parakstu kopskaita.¹⁶⁸

2017. gada 18. aprīlī partija „No sirds Latvijai” Centrālai vēlēšanu komisijai iesniedza likumprojektu „Grozījums likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli””¹⁶⁹, kas paredzēja neaplikt ar nekustamā īpašuma nodokli vienu Latvijas fiziskās personas īpašumā esošo nekustamo īpašumu, kurā tā ir deklarējusi dzīvesvietu un dzīvo, kā arī šim nekustamajam īpašumam piekritīgo zemes platību pilsētās un ciemos līdz 1500m², bet viensētās - līdz 2 ha.¹⁷⁰ Neskatoties uz to, ka iesniegtā likumprojekta saturs ir tāds, kurā būtu ieinteresēts praktiski ikviens minētā nekustamā īpašuma īpašnieks, parakstu vākšana noslēdzās neveiksmīgi, jo no 155 224 parakstiem, tika savākti 29 500 jeb 19% no nepieciešamo parakstu kopskaita.¹⁷¹ 2018. gada 23. aprīlī partija likumprojektu Centrālai vēlēšanu komisijai iesniedza atkārti, tomēr arī šī parakstu vākšana noslēdzās neveiksmīgi, jo par likumprojektu tika savākti 24 803 jeb 16% no nepieciešamo parakstu kopskaita.¹⁷²

2018. gada 22. janvārī Latvijas krievu savienība Centrālai vēlēšanu komisijai iesniedza likumprojektu „Likums par mazākumtautību izglītības iestāžu iekārtu Latvijā”, kas paredzēja normatīvi nostiprināt mazākumtautību izglītības iestāžu stabilu attīstību.¹⁷³ Centrālā vēlēšanu komisija atteica likumprojekta reģistrāciju norādot, ka likumprojekts nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu pēc satura un atbilstošu Satversmes 78.pantam.¹⁷⁴

¹⁶⁷Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/likums-par-2012-gada-8-novembra-likuma-grozijumi-likuma-par-tautas-nobalsosanu-likumu-ierosinasanu-un-eiropas-pilsonu-iniciativu-atcelšanu-29-08-2017> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁶⁸Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/likums-par-2012-gada-8-novembra-likuma-grozijumi-likuma-par-tautas-nobalsosanu-likumu-ierosinasanu-un-eiropas-pilsonu-iniciativu-atcelšanu-31-08-2018> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁶⁹Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies/grozijums-likuma-par-nekustama-ipasuma-nodokli-18-04-2017> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁷⁰Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/doc00346020170420081848.pdf [aplūkots 18.04.2020]

¹⁷¹Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/Statistika_PV_22042017_21042018.pdf [aplūkots 18.04.2020]

¹⁷²Latvija.lv informācija. Pieejams: <https://www.latvija.lv/lv/epakalpojumi/ep177> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁷³Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/2018/Likumprojekts_Likums%20par%20mazakumtautibu%20izglitibas%20iestazu%20iekartu%20Latvija.pdf [aplūkots 18.04.2020]

¹⁷⁴Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums Nr.3. 05.04.2018. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/tiesibu-akti/lemumi/2018-gads/nr-3-par-likumprojektu-likums-par-mazakumtautibu-izglitibas-iestazu-iekartu-latvija> [aplūkots 18.04.2020]

Šobrīd portālā Latvija.lv norisinās parakstu vākšana par piecām vēlēšanu likumdošanas iniciatīvām. Parakstu vākšanai reģistrēts 2019. gada 13. maijā biedrības „Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā” iesniegtais likumprojekts „Grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli””, kas saturiski ir tāds likumprojekts par kuru jau divreiz parakstu vākšana neveiksmīgi norisinājusies.¹⁷⁵ Par likumprojektu parakstu vākšana noslēgsies 2020. gada 24. maijā, bet šobrīd savākti 13%¹⁷⁶ no nepieciešamo parakstu kopskaita. Paredzams, ka arī šī parakstu vākšana nerezultēsies sekmīgi. Tāpat arī parakstu vākšana noris par šīs pašas biedrības 2019.gada 29. augustā jau sesto reizi iesniegto likumu par 2012. gada 8. novembra likuma „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”” atcelšanu. Parakstu vākšana par šo likumprojektu noslēgsies 2020. gada 19.septembrī, bet visdrīzāk arī šī parakstu vākšana noslēgsies neveiksmīgi, ņemot vērā to, ka šobrīd par likumprojektu ir savākti 2,5% no nepieciešamo parakstu kopskaita.¹⁷⁷ Parakstu vākšana norisinās arī par Centrālās partijas 2020. gada 9. janvārī iesniegto likumprojektu „Grozījums Latvijas republikas Satversmē”, kas paredz Saeimas deputātu skaita samazināšanu no simts uz piecdesmit deputātiem. Parakstu vākšana par iniciatīvu norisināsies līdz 2021. gada 14. janvārim. Šobrīd par iniciatīvu savākti 2,2% no nepieciešamo parakstu kopskaita.¹⁷⁸ Parakstu vākšana noris arī par politisko partiju apvienības „Jaunā saskaņa” 2020. gada 27. janvārī iesniegto likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”, kas paredz tiešas Valsts prezidenta vēlēšanas.¹⁷⁹ Parakstu vākšana par likumprojektu norisināsies līdz 2021. gada 6. martam. Šobrīd par likumprojektu savākti 0,15% no nepieciešamo balsstiesīgo vēlēšanu parakstu kopskaita. Šī partija 2020. gada 13. aprīlī iesniegusi arī piekto likumprojektu, par kuru šobrīd noris parakstu vākšana, proti,, „Grozījumi likumā „Par svētku, atceres un atzīmējamām dienām”” Likumprojekts paredz 9. maiju noteikt, kā svētku dienu - Brīvās Eiropas dienu.¹⁸⁰

¹⁷⁵Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/registretas-iniciativas/grozijums-likuma-par-nekustama-ipasuma-nodokli-13-05-2019> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁷⁶Latvija.lv informācija par aktuālajām parakstu vākšanām. Pieejams: <https://www.latvija.lv/lv/epakalpojumi/ep177> [aplūkots 11.05. 2020]

¹⁷⁷Latvija.lv informācija par aktuālajām parakstu vākšanām. Pieejams: <https://www.latvija.lv/lv/epakalpojumi/ep177> [aplūkots 11.05. 2020]

¹⁷⁸Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/registretas-iniciativas/likumprojekts-grozijums-latvijas-republikas-satversme-15-01-2020> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁷⁹Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/registretas-iniciativas/likumprojekts-grozijumi-latvijas-republikas-satversme-07-03-2020> [aplūkots 19.04.2020]

¹⁸⁰Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/registretas-iniciativas/likumprojekts-grozijumi-likuma-par-svetku-atceres-un-atzimejamam-dienam-15-04-2020> [aplūkots 18.04.2020]

Parakstu vākšana par šo likumprojektu norisināsies līdz 2021. gada 4. aprīlim. Šobrīd par likumprojektu savākts 41 paraksts.¹⁸¹

Līdz ar to, secināms, ka šajā laika periodā deviņu no vēlētāju rosināto likumprojektu reģistrācija tika atteikta, jo tie nebija uzskatāmi par pilnīgi izstrādātiem. Savukārt, par desmit vēlētāju iesniegtajiem likumprojektiem nav savākts nepieciešamais parakstu skaits. Par piecām likumdošanas iniciatīvām šobrīd norisinās parakstu vākšana, kuru prognozējamais rezultāts, ir visnotaļ nesekmīgs. Vērtējot 2012. gada 8. novembra likuma Par tautas nobalsošanu grozījumu ietekmi uz vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizāciju praksē, darba autore secina, ka laika periodā no 2012. gada 11. decembra, kad stājās spēkā likuma Par tautas nobalsošanu pārejas noteikumi, un tika joprojām saglabāta divu parakstu vākšanas posmu procedūra, nosakot, ka pirmajā parakstu vākšanas posmā nepieciešams savākt 30 000 balsstiesīgo vēlētāju parakstu, savukārt, otrajā parakstu vākšanas posmā vienu desmito daļu balsstiesīgo vēlētāju parakstu, tika parakstu vākšanai reģistrēti četri vēlētāju rosināti likumprojekti. Neviens no šiem likumprojektiem nespēja savākt pārejas noteikumos noteikto minimālo parakstu sliekšni pirmajā parakstu vākšanas posmā. Savukārt, ar 2015. gadu, kad stājās spēkā likuma Par tautas nobalsošanu redakcija, kas paredzēja parakstu vākšanu vienā posmā, savācot vienu desmito daļu vēlētāju parakstu, parakstu vākšanai tika reģistrēti seši vēlētāju rosināti likumprojekti. Visos šajos likumprojektos tika savākts ļoti niecīgs parakstu skaits, kas svārstījās niecīgā amplitūdā no 0,58% līdz 19% balsstiesīgo vēlētāju nepieciešamo parakstu kopskaita.

No prakses redzams, ka vieni un tie paši likumprojekti tiek vairākkārtēji reģistrēti parakstu vākšanai, bet parakstu vākšana noris neveiksmīgi, neskatoties uz to, ka, piemēram, likumprojekta „Grozījums likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli” saturs paredz nodokļu atvieglojumus, kuros neapšaubāmi būtu ieinteresēts katrs nekustamā īpašuma īpašnieks, pat šāda likumprojekta saņemto parakstu skaits ir ļoti zems, proti, aptuveni 19% no nepieciešamo parakstu skaita. Darba autore secina, ka ar 2012. gada 8. novembra grozījumiem likumā par Tautas nobalsošanu izmainīto kārtību, kādā realizējamās vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības, atceļot divu posmu parakstu vākšanu un nosakot, ka vēlētāju likumdošanas iniciatīvas ierosināšanai nepieciešams ne mazāk kā vienas desmitās daļas balsstiesīgo vēlētāju parakstu, kuru vākšanu nepieciešams organizēt iniciatīvas grupai, būtiski tika apgrūtināta vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijas procedūra. Kā atvieglojums vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanai, tika uzskatīta iespēja parakstus apliecināt elektroniski¹⁸², tomēr

¹⁸¹Latvija.lv informācija par aktuālajām parakstu vākšanām. Pieejams: <https://www.latvija.lv/lv/epakalpojumi/ep177> [aplūkots 18.04.2020]

¹⁸²Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2013-05 01. 8.2. punkts.

jāatzīst, ka praksē realizētās likumdošanas iniciatīvas pēc 2012. gada 8. novembra grozījumu likumā par Tautas nobalsošanu spēkā stāšanās, liecina par to, ka pat iespēja apliecināt parakstus elektroniski nekompensē likumdevēja sarežģīto parakstu vākšanas kārtību. Prakse rāda, ka no nepieciešamajiem parakstiem tiek savāks ļoti niecīgs parakstu skaits, kas liecina par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanas kārtības neefektivitāti un ar grozījumiem radīto pilsoniskās iniciatīvas kavēšanu, jo likumdošanas iniciatīvas realizācijas mēģinājumi beidzas ar neveiksmi, tādējādi balsstiesīgajiem pilsoņiem, zaudējot cerības tikt sadzirdētiem.

Satversmes tiesa 2014. gada 12. februāra spriedumā Lietā Nr. 2013-05-01, vērtējot 2012. gada 8. novembra likuma par Tautas nobalsošanu grozījumu atbilstību Satversmes 1. un 2. pantam, norādīja, „ka likumdevējam ievērojot Satversmes 1. pantā nostiprinātos tiesiskas valsts pamatprincipus, ir pienākums periodiski apsvērt, vai tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams. [...] Likumdevējam ir jāseko līdzi tam, lai apstrīdētajā regulējumā noteiktā kārtība būtu izpildāma un vēlētajī savas likumdošanas iniciatīvas tiesības varētu īstenot efektīvi.¹⁸³ Ņemot vērā darba ietvaros aplūkoto, darba autore secina, ka kārtība, kādā realizējamas likumdošanas iniciatīvas tiesības, nav uzskatāma par efektīvu, jo kopš 2012. gada 8. novembra grozījumiem, kad likumdevējs šo kārtību padarīja sarežģītāk realizējamu. Prakse rāda, ka šobrīd pastāvošajā kārtībā, par iniciatīvām tiek savākts ļoti niecīgs nepieciešamo parakstu skaits, kas norāda uz zemu pilsonisko aktivitāti un tautas neticību ietekmēt svarīgu lēmumu pieņemšanu valstī likumdošanas ceļā. Uz šī jautājuma problemātiku norāda arī tas, ka kopš grozījumu pieņemšanas, jau sesto reizi Centrālajā vēlēšanu komisijā ir reģistrēta parakstu vākšanai vēlētajū iniciatīva, kas paredz atcelt 2012. gada 8. novembrī pieņemtos grozījumus.¹⁸⁴ Tomēr pastāv uzskats, ka tas nebūtu labākais risinājums, jo šādu grozījumu atcelšana radītu haosu, nenoregulējot vairākus tiesiskus jautājumus.¹⁸⁵

Lai uzlabotu vēlētajū likumdošanas iniciatīvas tiesību efektivitāti un novērstu disbalansu starp vēlētajū likumdošanas iniciatīvas tiesībām un iespēju realizēt likumdošanas iniciatīvas tiesības kā deputātam, darba autore piedāvā veikt grozījumus Satversmes 78. pantā mainot principu, kādā tiek noteikts nepieciešamo balsstiesīgo vēlētajū minimālais sliekšnis. Darba autore piedāvā panta ietvaros noteikt minimālo nepieciešamo parakstu sliekšni likumdošanas iniciatīvas ierosināšanai, nevis fiksētu daļu no balsstiesīgajiem vēlētajū, kas šobrīd noteikta kā viena desmitā daļa, bet gan šo sliekšni noteikt kā vienu desmito daļu no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētajū skaita. Pēc 13. Saeimas piedalījušos vēlētajū aktivitātes, tie būtu aptuveni 84 492 nepieciešamie balsstiesīgo vēlētajū paraksti. Pēc autores domām, šāds

¹⁸³Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2013-05-01. 21.punkts.

¹⁸⁴Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/iniciativas/veletaju-iniciativas/iniciativas-par-kuram-parakstu-vaksana-noslegusies> [aplūkots 06.05.2020]

¹⁸⁵ Kūtris G. Referendumi jeb tautas nobalsošanas: cik tas ir reāli. Jurista vārds, Nr. 42 (844), 28.10.2014.

risinājums būtu uzskatāms par kompromisa variantu tam, kā noteikt nepieciešamo minimālo parakstu sliekšni atbilstoši aktīvo balsstiesīgo vēlētāju proporcijai, jo pētījumi rāda, ka Saeimas vēlēšanās vēlētāju aktivitāte katru gadu krītas.¹⁸⁶ Grozījumi vienlaikus mazinās disbalansu starp tiešās un pārstāvniecības demokrātijas likumdošanas iniciatīvas tiesību izvirzītajām realizācijas prasībām, kā arī solis ceļā pilsoniskās pašiniciatīvas uzlabošanai un tautas uzticības sekmēšanai demokrātiskai valsts iekārtai. Šādi grozījumi neapšaubāmi būtu sasaistāmi ar valsts finanšu jautājumu referendumu organizēšanai, tomēr arī Dr.iur. h.c. E. Levits ir norādījis, „ka tas, ka referendums ir dārgs process, nedrīkst būt problēma. Demokrātijas izmaksu jautājums kā arguments nav pieļaujams. Arī parlamenta vēlēšanas kaut ko maksā. Taupības nolūkos tāpēc tās neatcelsim”.¹⁸⁷

¹⁸⁶Helmane I. Vēlētāju aktivitāte krītas. Pētījumā cenšas noskaidrot, kādi tam ir iemesli. LV portāls. 22.10.2018. Pieejams:<https://lvportals.lv/norises/299591-veletaju-aktivitate-kritas-petijuma-censas-noskaidrot-kadi-tam-ir-iesmesli-2018>

¹⁸⁷ Levits E. Konstitucionālā identitāte atšķir valsti no valsts. Jurista vārds. Nr. 40 (739), 02.10.2012.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā darba autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības ir būtisks tiešās demokrātijas realizācijas instruments, ar kura starpniecību tautai kā suverēnam ir iespēja likumdošanas procesa ceļā tieši iesaistīties svarīgu lēmumu pieņemšanā valstī, iniciējot likumprojektus vai Satversmes grozījumu projektus.
2. Vērtējot vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību saturošo Satversmes pantu pieņemšanas gaitu, Satversmes tēvu griba bija vērsta uz to, lai vēlētājiem likumdošanas iniciatīvas tiesības būtu ne tikai iluzoriskas, bet arī tādas, kuras var īstenot praksē, dodot tautai reālu iespēju piedalīties valstiski nozīmīgu lēmumu pieņemšanā. Līdz ar to, procedūrai, kādā tautai šīs tiesības ir iespējams realizēt, ir jābūt efektīvai.
3. Kā izriet no Satversmes 78. panta, neatkarīgi no tā, vai tiek iesniegts likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts, iniciatīvas iesniedzēju skaits ir noteikts vienots, proti, viena desmitā daļa jeb 10% balsstiesīgo vēlētāju. Citviet Eiropā vērojama prakse noteikt augstāku konstitūcijas grozījumu sliekšni. Piemēram, Slovēnijā tiesības iesniegt likumprojektu ir ne mazāk kā 5000 jeb 0,3% balsstiesīgo vēlētāju ,savukārt, grozījumus konstitūcijā – 30 000 jeb 1,8% balsstiesīgo vēlētāju.
4. Identiska kārtība likumprojektu un Satversmes grozījumu projektu ierosināšanai ir uzskatāma par attaisnojamu, ņemot vērā to, ka situācijā, kad Saeima iniciatīvu noraida vai nepieņem bez pārgrozījumiem saturā, ir rīkojama tautas nobalsošana, kurā paredzēts atšķirīgs nepieciešamo parakstu skaits kворumam, lai likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts būtu pieņemts.
5. Salīdzinot ar citām Eiropas valstīm, Latvijā ir noteikts augsts nepieciešamais balsstiesīgo vēlētāju sliekšnis vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijai. Ņemot vērā to, ka 2018. gadā tika reģistrēti 1 548 673 balsstiesīgie pilsoņi, no kuriem 13. Saeimas vēlēšanās aktivitāti izrādīja tikai 844 925 jeb 54,56% balsstiesīgo vēlētāju, likumdošanas iniciatīvas ierosināšanai nepieciešami 154 867 balsstiesīgo vēlētāju parakstu, kas ir 18,4% no aktīvo vēlētāju parakstiem.
6. Kārtību, kādā īstenojamas Satversmes 78. pantā garantētās tiesības nosaka likums “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”. Līdz 2015. gada 1. janvārim parakstu vākšana par likumdošanas iniciatīvu noritēja divos posmos. Parakstu vākšanas pirmajā posmā vēlētājiem bija jāsavāc 10 000 parakstu (pārejas posmā 30 000), bet otro parakstu vākšanas posmu organizēja valsts. Ņemot vērā to, ka daži politiskie

spēki šo elastīgo regulējumu izmantoja negodprātīgi, pēc garām diskusijām 11. Saeimas deputātu starpā, 2012. gada 8. novembrī likumā tika pieņemti grozījumi, kas būtiski sarežģīja vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanas kārtību.

7. No 2015. gada 1. janvāra tieši iniciatīvas grupai ir pienākums iesniegt Centrālajai vēlēšanu komisijai pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu atbilstoši judikatūrā nostiprinātajām vadlīnijām. Kā arī, bez valstiskas palīdzības organizēt parakstu vākšanu, savācot vismaz vienas desmitās daļas vēlētāju parakstu. Ņemot vērā to, ka Satversmē ir nostiprinātas vienas desmitās daļas vēlētāju tiesības piedalīties likumdošanā, šāda kārtība nav uzskatāma par vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību ierobežojumu, tomēr ir svarīgi, lai noteiktā kārtība būtu īstenojama praksē.
8. Saskaņā ar pašreizējo regulējumu, Centrālajai vēlēšanu komisijai, ir tiesības atteikt likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju, ja iesniegtais likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts pēc formas vai satura nav uzskatāms par pilnībā izstrādātu. Ņemot vērā to, ka praksē bieži likumprojekta reģistrācija tiek atteikta, jo likumprojekts pēc satura nav uzskatāms par pilnībā izstrādātu, ir izveidojusies judikatūra par to, kādiem kritērijiem likumprojektam jāatbilst, lai tas tiktu uzskatīts par pilnībā izstrādātu. No judikatūras izriet, ka likumprojekts nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu pēc satura, ja 1) tas paredz izlemt tādus jautājumus, kuri vispār nav ar likumu regulējami; 2) pieņemšanas gadījumā tas nonāktu pretrunā ar Satversmē ietvertajām normām, principiem un vērtībām; 3) pieņemšanas gadījumā tas nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.
9. Tauta nebauda neierobežotas likumdošanas iniciatīvas tiesības, un tā nevar iniciēt likumprojektus par jautājumiem, kurus aizsargā Satversmes 73. pants. Tomēr prakse rāda, ka Centrālā vēlēšanu komisija jau trešo reizi lēmusi reģistrēt likumprojektu „Grozījums likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli””, kas paredz nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus. Līdz ar to, situācijā, ja tiktu savākts konkrētajai iniciatīvai nepieciešamais vēlētāju parakstu skaits, un Saeima nepieņemtu šo likumprojektu bez satura pārgrozījumiem, rastos situācija, kad saskaņā ar Satversmes 73. pantu, nebūtu iespējams rīkot tautas nobalsošanu.
10. Prakse rāda, ka starpkaru periodā tika rosinātas sešas vēlētāju likumdošanas iniciatīvas, kurās tika savākts nepieciešamais parakstu skaits iniciatīvas ierosināšanai. Divas no tautas rosinātajām iniciatīvām tika pieņemtas Saeimā bez grozījumiem pēc satura, bet par četrām tika rīkota tautas nobalsošana, kurā netika sasniegts nepieciešamais kvorums.

11. Laika periodā no 1990. gada līdz brīdim, kad stājās spēkā 2012. gada 8. novembra likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” grozījumi, tika rosinātas deviņas vēlētāju likumdošanas iniciatīvas, no kurām viena Saeimā tika pieņemta bez pārgrozījumiem pēc satura, viena tika atzīta par pilnībā neizstrādātu, trīs iniciatīvas nespēja savākt otrajā parakstu vākšanas posmā noteikto minimālo parakstu sliekšni, bet par trīs iniciatīvām netika savākts tautas nobalsošanā nepieciešamais kvorums, lai gan šajā laika periodā novērojama augsta pilsoniskā aktivitāte.
12. Pēc 2012. gada 8. novembra likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” grozījumu spēkā stāšanās, deviņu vēlētāju rosināto likumdošanas iniciatīvu reģistrācija tika atteikta, jo tās nebija uzskatāmas par pilnībā izstrādātām. Savukārt, desmit vēlētāju likumdošanas iniciatīvas noslēgušās, savācot ļoti nīcīgu parakstu skaitu. Šobrīd norisinās parakstu vākšana par piecām likumdošanas iniciatīvām, kuru prognozējamais rezultāts ir visnotaļ nesekmīgs. Prakse liecina par to, ka pat iespēja apliecināt parakstus elektroniski nenodrošina šo tiesību īstenošanas efektivitāti.
13. Pēc 2012. gada 8. novembra grozījumiem, vieni un tie paši likumprojekti tiek vairākkārtēji reģistrēti parakstu vākšanai, bet parakstu vākšana noris neveiksmīgi, neskatoties uz to, ka „piemēram, likumprojekta „Grozījums likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli”” saturs paredz nodokļu atvieglojumus, kuros neapšaubāmi būtu ieinteresēta liela daļa sabiedrības. Uz likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanas problemātiku norāda arī tas, ka kopš grozījumu pieņemšanas, jau sesto reizi Centrālajā vēlēšanu komisijā ir reģistrēta parakstu vākšanai iniciatīva, kas paredz atcelt likuma 2012. gada 8.novembra grozījumus.
14. Ja likumā ir noteikta kārtība, kādā realizējamās likumdošanas iniciatīvas tiesības, tai ir jābūt praksē realizējamai. Prakse rāda, ka kopš 2012. gada 8. novembra grozījumu spēkā stāšanās, kārtība, kādā realizējamās vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības, nav uzskatāma par efektīvu, jo astoņu gadu garumā par nevienu no iniciatīvām nav savākts nepieciešamais parakstu skaits, turklāt savāktais balsstiesīgo vēlētāju parakstu skaits ir ļoti nīcīgs, kas svārstās amplitūdā no 0,58% – 19% no nepieciešamā parakstu kopskaita. Pēc vairākkārtējām neveiksmēm parakstu vākšanā, secināms, ka pašreiz kopējā vēlētāju pilsoniskā aktivitāte ir pārāk zema, lai izpildītu noteiktās prasības vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijai.
15. Salīdzinot likumdevēja izvirzītās prasības vēlētāju likumdošanas iniciatīvas realizācijai ar prasībām, kādas noteiktas, lai personu varētu ievēlēt par Saeimas deputātu un realizēt

likumdošanas tiesības kā deputātam, novērojams liels disbalanss. Lai izvirzītais partijas vai partiju apvienības kandidātu saraksts iekļūtu Saeimā, un tā dalībnieki piedalītos deputātu vietu sadalē, nepieciešams iegūt 5% no Saeimas vēlēšanās nodoto balsu kopskaita, kas ir aptuveni 42 196 jeb 2,7% balsstiesīgo vēlētāju balsu, kas tādējādi dod iespēju iegūt 6 - 7 deputātu pārstāvību un likumdošanas iniciatīvas tiešu realizēšanu 4 gadu garumā.

16. Lai uzlabotu vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību efektivitāti un novērstu disbalansu starp vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizāciju un iespēju realizēt likumdošanas iniciatīvas tiesības kā deputātam, darba autore piedāvā veikt grozījumus Satversmes 65. un 78. pantā, samazinot noteikto vēlētāju sliekšni, kuri tiesīgi īstenot likumdošanas tiesības. Darba autore piedāvā pantu ietvaros noteikt nepieciešamo vēlētāju sliekšni likumdošanas ierosināšanai nevis kā fiksētu daļu no balsstiesīgajiem vēlētājiem, kas šobrīd noteikta kā viena desmitā daļa, bet gan šo sliekšni noteikt kā vienu desmito daļu no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita, ņemot vērā tendenci aktīvo vēlētāju skaitam samazināties. Saeimai būtu obligāts pienākums izskatīt iniciatīvu, un gadījumā, ja netiek veikti grozījumi pēc satura, dot iespēju vēlētāju rosinātajam likumprojektam kļūt par likumu, bet noraidīšanas vai grozījumu veikšanas gadījumā, ļaut tautai lemt par vēlētāju likumdošanas iniciatīvas nepieciešamību referendumā.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Amoliņa D. Pirmdiena pēc 11.Saeimas vēlēšanām. Viedoklis par kādu politisko viedokli. Jurista vārds, Nr. 42 (689), 18.10.2011.
2. Autoru kolektīvs R. Baloža zinātniskajā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014
3. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019
4. Balodis R., Kārkliņa A., Danovskis E. Latvijas konstitucionālo un administratīvo tiesību attīstība pēc neatkarības atjaunošanas. Latvijas Universitātes žurnāls Juridiskā zinātne, Nr.3, Latvijas Universitāte, 2012
5. Beramendi V., Andrew E., Kaufman B., Kornblith M., LeDuc L., McGuire P., Schiller T., Svensson P. Direct Democracy. The International IDEA Handbook. 2008, Pieejams: <http://www.eods.eu/library/IDEA.Direct-DemocracyEN.pdf>
6. Birkmane E. Tautas rosināti referendumi: vai jaunais regulējums tos ierobežo? LV portāls. 05.02.2015. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/268528-tautas-rosinati-referendumi-vai-jaunais-regulejums-tos-ierobezo-2015>
7. Butler, D. and Ranney, A. (eds). Referendums Around the World: The Growing Use of Direct Democracy. Basingstoke and London: Macmillan, 1994
8. Catt H. Democracy in practice. 1999.p. 57. Pieejams: <https://epdf.pub/democracy-in-practice.html>
9. Centrālās vēlēšanu komisijas informācija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv>
10. Centrālās vēlēšanu komisijas vēlētāju likumdošanas iniciatīvas infografika. Pieejams: https://www.cvk.lv/upload_file/2015/Infografika_veletaju%20iniciativas.pdf
11. Cerūzis, R. Tautas nobalsošanas Latvijā starpkaru periodā 20.gadsimta 20. - 30.gados. Referāts konferencē „Tautas gribas aritmētika: vēlēšanas un referendumi Latvijā” 2012.gada20.jūlijā.
Pieejams:https://www.cvk.lv/upload_file/Konference_R_Ceruzis_Tautas%20nobalsosanas%20Latvija%20starpkaru%20perioda.pdf
12. Dišlers. K. Demokrātiskas valsts iekārtas pamati. Ievads konstitucionālajās tiesībās. Rīga: A. Gulbis, 1931
13. Dišlers K. Ievads Latvijas valststiesību zinātnē, Rīga: A. Gulbis, 1930
14. Dišlers K. Ievads Latvijas valststiesību zinātnē. Ar zinātnisko redaktoru piezīmēm. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017

15. Dišlers K. Vai Centrālajai vēlēšanu komisijai ir tiesība pārbaudīt iesniegtos likumprojektus. Jurists. 1928, Nr.5.
16. Dišlers K. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004
17. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004. gada 17.jūnija sprieduma lietā „Tatjana Ždanoka pret Latviju”, Tiesneša E.Levita atsevišķais viedoklis. Latvijas Vēstnesis, 15.07.2004. Nr. 111
18. Helmane I. Vēlētāju aktivitāte krītas. Pētījumā cenšas noskaidrot, kādi tam ir iemesli. LV portāls. 22.10.2018. Pieejams:<https://lvportals.lv/norises/299591-veletaju-aktivitate-kritas-petijuma-censas-noskaidrot-kadi-tam-ir-iesmesli-2018>
19. Kažoka I. Jauni tiešās demokrātijas instrumenti. Jurista vārds. Nr. 49 (592), 08.12.2009.
20. Karklina A. Rights of the entirety of citizens in legislative process in Latvia. Petru Major University, Academical journal. *Curentul Juridic, The Juridical Current*: Romania; 2014. Pieejams: <https://ideas.repec.org/a/pmu/cjurid/v57y2014p60-72.html>; https://old.upm.ro/facultati_departamente/ea/RePEc/curentul_juridic/rcj14/recjuri_d142_6F.pdf
21. Kārklīņa A. Requirements to be Set for Voters' Legislative Initiatives in the Republic of Latvia: Legal Regulation, Practice, and Recent Findings of Judicature. Journal of the University of Latvia. Law, 2017, No.10, ISSN 1691-7677, Pieejams: https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvialaw/No10/A.Karklina.pdf
22. Key facts and figures in Lithuania's presidential election and two referendums. 10.05.2020. Pieejams: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1057985/key-facts-and-figures-in-lithuania-s-presidential-election-and-two-referendums>
23. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis. Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. 2017. gada 9. septembris. Pieejams: http://blogi.lu.lv/tzpi/files/2017/03/17092012_Viedoklis_2.pdf
24. Kreisi H. Direct Democratic Choice. The Swiss Experience. Lexington Books, 2005.
25. Kūtris G. Referendumi jeb tautas nobalsošanas: cik tas ir reāli. Jurista vārds, Nr. 42(844), 28.10.2014.
26. Latvija.lv informācija. Pieejams: <https://www.latvija.lv/lv/epakalpojumi/ep177>
27. Levits E. Konstitucionālā identitāte atšķir valsti no valsts. Jurista vārds. Nr. 40 (739), 02.10.2012.
28. Manasyan A. Constitutional stability as an important prerequisite for stable democracy. Yerevan, 2020

29. Nikuļceva I. Tautas nobalsošana un vēlēšanu likumdošanas iniciatīva. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012
30. Nikuļceva I. Tiešā demokrātija Eiropā. Jurista vārds, Nr. 43 (638), 26.10.2010.
31. Nikuļceva I. Vēlēšanu likumdošanas iniciatīva Latvijā. Jurista vārds, Nr.49 (592),08.12.2009.
32. Ozoliņš A. Tautas nobalsošanas Latvijā. 23.02.2012. Pieejams: <https://ir.lv/2012/02/23/tautas-nobalsosanas-latvija/>
33. Platace L. Grozījumi tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas regulējumā. Kādas izmaiņas un kad gaidāmas (I)LV portāls. 17.12.2012. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/252811-grozijumi-tautasnobalsosanas-un-likumu-ierosinasanas-regulejuma-kadas-izmainas-un-kad-gaidamas-i-2012>
34. Platace L. Vēlēšanu tiesības ierosināt referendumus pārmaiņu priekšā. LV portāls. 25.07.2012. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/250193-veletaju-tiesibas-ierosinat-referendumus-parmainu-prieksa-2012>
35. Pleps J. un Pastars E. Vai tautai ir nozagta suverēnā vara. Jurista Vārds. Nr. 21. (254) 22.10.2002.
36. Pleps J., Pastars E. Vai tauta var Saeimā iesniegt budžeta projektu. Jurista vārds. Nr.18. (251), 10.09.2002.
37. Pleps J., Pastars E. Vai tauta var Saeimā iesniegt budžeta projektu. Jurista vārds. Nr.19. (252), 24.09.2002
38. Pleps J.,Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis,2014
39. Taube C. Constitutionalism in Estonia, Latvia and Lithuania: A Study in Comparative Constitutional Law. Uppsala: Justus Forlag, 2001
40. The navigator to direct democracy. Pieejams: <https://www.direct-democracy-navigator.org/>

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Vēstnesis, 1993. gada 1. jūlijs. Nr. 43
2. Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē. Latvijas Vēstnesis, 2009. gada 29. aprīlis. Nr.66
3. Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu: LR likums, Valdības vēstnesis 1922.gada 30.jūnijs Nr.141
4. Likums par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu. Latvijas Vēstnesis 1994. gada 20. aprīlis. Nr.47
5. Saeimas kārtības rullis. Latvijas Vēstnesis, 1994. gada 18. augusts. Nr.96
6. Saeimas vēlēšanu likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 6. jūnijs. Nr. 86
7. Biedrību un nodibinājumu likums. Latvijas vēstnesis 2003.gada 14.novembris Nr.161

8. Politisko partiju likums. Latvijas vēstnesis.2006. gada 10. augusts. Nr.107
9. Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi: Ministru kabineta 2009.gada 3.februāra noteikumi Nr.108, Latvijas Vēstnesis 2009.gada 17.februāris. Nr.26
10. Spānijas 1978. gada 7. decembra konstitūcija. Pieejams: http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_esp_a_texto_ingles_0.pdf
11. Slovēnijas 1991. gada 25. jūnija Konstitūcija. Pieejams: <https://www.us-rs.si/media/constitution.pdf>
12. Lietuvas Republikas 1992. gada 25. oktobra Konstitūcija. Pieejams: <http://www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-constitution/192>
13. Polijas 1997. gada 2. aprīļa Konstitūcija. Pieejams: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>
14. Šveices Konfederācijas 1999.gada 18. aprīļa Federālā Konstitūcija. Pieejams: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19995395/index.html#a139a>

Judikatūra

1. Satversmes tiesas 2006. gada 16. oktobra spriedums lietā Nr. 2006-05-01
2. Satversmes tiesas 2009.gada 19.maija spriedums lietā Nr. 2008-40-01
3. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta spriedums lietā Nr. 2010-60-01
4. Satversmes tiesas 2012. gada 19. decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-03-01
5. Satversmes tiesas 2013. gada 18. decembra spriedums lietā Nr. 2013-06-01
6. Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2013-05-01
7. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013. gada 11. februāra lēmums lietā Nr. A420577912/SA-1/2013
8. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 28.marta spriedums lietā Nr. SA-3/2014
9. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 2. marta spriedums lietā Nr. SA 1/2020

Likumprojektu sagatavošanas materiāli

1. Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. IV sesijas 2. sēde 1921. gada 21.septembrī. 14. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1921

2. Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. IV sesijas 4. sēde 1921. gada 27.septembrī. 15. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1921
3. Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. IV sesijas 19. sēde 1921. gada 8.novembrī 20. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1921
4. Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. IV sesijas 20. sēde 1921. gada 9.novembrī 20. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1921
5. Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas. V sesijas 14. sēde 1922. gada 15. februārī. 4. burtnīca. Rīga: Satversmes Sapulces izdevums, 1922
6. Latvijas Republikas Saeimas 1994. gada 31. marta plenārsēdes stenogramma. Pieejams: https://www.saeima.lv/steno/st_94/st3103.html
7. Latvijas Republikas 11. Saeimas likumprojektu reģistrs. 2011. gada 22.novembra „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” anotācija. (Nr. 175/Lp11).Pieejams:<https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/C0701351BBEAE298C225796D004FCCD0?OpenDocument>
8. Latvijas Republikas 11. Saeimas likumprojektu reģistrs, 2012. gada 26. aprīļa sēdes „Grozījumi likumprojektā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu “”(LP 175/11) 2.lasījuma stenogramma. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/3D8875316E6CD67EC22579F2003140DA?OpenDocument>
9. Latvijas Republikas 11. Saeimas likumprojektu reģistrs. 2012. gada 21. jūnija sēdes balsošanas rezultāti. Par priekšlikumu Nr.15. Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” (79/Lp11), 3.lasījuma stenogramma. Pieejams:http://titania.saeima.lv/LIVS11/SeimLIVS2_DK.nsf/0/66EF366E74EE4366C2257A240078DD78?OpenDocument
10. Latvijas Republikas 11. Saeimas likumprojektu reģistrs. 2012. gada 26. jūlija sēdes „Grozījumi likumprojektā „ Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu “”(Nr.79/LP 11) otrreizējās caurlūkošanas stenogramma. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/seimlivs11.nsf/0/FDBE74C82F8B58B0C2257A4D0020B5BF?OpenDocument>
11. Latvijas Republikas 11. Saeimas likumprojektu reģistrs. Likumprojekts Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (Nr.417/Lp11) anotācija.Pieejams:<https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/AC2B9C80BA4A29D0C2257A9400215427?OpenDocument>

Citi prakses materiāli

1. Valsts Prezidenta A. Bērziņa motivēts raksts par „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (Nr. 79/LP11) 28. 06. 2012. Pieejams: <https://www.president.lv/storage/items/PDF/20120628-likums-referendumi.pdf>
2. Valsts Prezidenta A. Bērziņa motivēts raksts par „Grozījumi likumā „ Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (Nr. 79/LP11) 03.08.2012. Pieejams: <https://www.president.lv/storage/items/PDF/20120803.pdf>
3. Valsts Prezidenta A. Bērziņa motivēts raksts par „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (Nr. 417/LP 11) 27.11.2012. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/3F7DEB7A3674305AC2257AC500434F55?OpenDocument>
4. Valsts prezidenta Valda Zatlera likumdošanas iniciatīvas vēstule par tautas tiesībām atlaist Saeimu. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/179394>

**PIELIKUMS. DEPUTĀTU IESNIEGTAIS LIKUMPROJEKTS
„GROZĪJUMI LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMĒ”**

2020. gada ____ maijā

Nr. _____

**Latvijas Republikas
Saeimas Prezidijam**

Saskaņā ar Saeimas kārtības ruļļa 79. panta pirmās daļas 4. punktu 13. Saeimas deputāti iesniedz izskatīšanai likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”.

Pielikumā:

1. Likumprojekts „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” uz 1 lappuses;
2. Likumprojekta anotācija uz 3 lappusēm.

Cieņā

13. Saeimas deputāti:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē

Izdarīt Latvijas Republikas Satversmē šādus grozījumus:

1. Izteikt 65. pantu šādā redakcijā:

„65. Likumprojektus var iesniegt Saeimai Valsts Prezidents, ministru kabinets, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci deputāti, kā arī šinī Satversmē paredzētos gadījumos un kārtībā ne mazāk kā viena desmitā daļa no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita.”

2. Izteikt 78. pantu šādā redakcijā:

„78. Ne mazāk kā vienai desmitai daļai no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita ir tiesības iesniegt Valsts prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likuma projektu, kuru Prezidents nodod Saeimai. Ja Saeima to nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, tad tas ir nododams tautas nobalsošanai.”

Likumprojekta „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” anotācija

1) Kādēļ likums ir vajadzīgs?

Likuma mērķis ir veicināt vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijas efektivitāti, samazinot Satversmē noteikto nepieciešamo vēlētāju skaitu likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijai, nosakot nepieciešamo vēlētāju parakstu sliekšni likumdošanas ierosināšanai nevis kā fiksētu daļu no balsstiesīgajiem vēlētājiem, kas šobrīd noteikta kā viena desmitā daļa, bet gan šo sliekšni noteikt kā vienu desmito daļu no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita

Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības ir būtisks tiesās demokrātijas realizācijas instruments, ar kura starpniecību tautai ir iespējams likumdošanas procesa ceļā tieši iesaistīties svarīgu lēmumu pieņemšanā valstī, ierosinot likumprojektus vai Satversmes grozījumu projektus. Arī Satversmes tēvu griba, diskutējot par nepieciešamo vēlētāju sliekšni iniciatīvas ierosināšanai, bija vērsta uz to, lai tautas likumdošanas iniciatīvas tiesībām nebūtu iluzorisks raksturs, bet gan lai tās būtu realizējamas praksē.

No Satversmes 65. un 78. panta izriet ne mazāk kā vienas desmitās daļas jeb 10% balsstiesīgo vēlētāju tiesības rosināt likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Salīdzinot šo sliekšni ar citu Eiropas valstu praksi un balsstiesīgo vēlētāju skaitu, secināms, ka Satversmē noteiktais sliekšnis ir uzskatāms par augstu. Piemēram, Lietuvā tiesības iesniegt likumprojektu ir 50 000 jeb 2% balsstiesīgo vēlētāju, savukārt, konstitūcijas grozījumiem – 300 000 jeb 12% balsstiesīgo vēlētāju. Slovēnijā tiesības iesniegt likumprojektu ir 5000 jeb 0,3% balsstiesīgo vēlētāju, bet konstitūcijas grozījumus - 30 000 jeb 1,8% balsstiesīgo vēlētāju.

Kārtību, kādā īstenojamas Satversmes 78. pantā garantētās tiesības nosaka likums “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” (turpmāk – likums Par tautas nobalsošanu). Atbilstoši likuma Par tautas nobalsošanu kārtībai, līdz 2015. gada 1. janvārim parakstu vākšana par likumdošanas iniciatīvu noritēja divos posmos, no kuriem pirmajā bija nepieciešams savākt 10 000 parakstu (pārejas posmā 30 000), bet otro parakstu vākšanas posma organizēšanu uzņēmās valsts. Tomēr, ņemot vērā to, ka daži politiskie spēki šo elastīgo regulējumu izmantoja negodprātīgi, 11. Saeimas deputāti 2012. gada 8. novembrī pieņēma likumā Par tautas nobalsošanu grozījumus, kas būtiski sarežģīja vēlētāju likumdošanas iniciatīvas īstenošanas kārtību. Grozījumi paredzēja atkāpšanos no diviem parakstu vākšanas posmiem, uzliekot par pienākumu iniciatīvas grupai savākt vienu desmito daļu balsstiesīgo vēlētāju parakstu.

Prakse liecina, ka kopš 2012. gada 8. novembra likuma "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu" grozījumiem, kārtībā, kādā realizējamas vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības, ir tik ļoti sarežģīta, ka vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācija ir kļuvusi neefektīva, vienlaikus kavējot vēlētāju pilsonisko aktivitāti.

Kopš 2012. gada 8. novembra grozījumu spēkā stāšanās, par nevienu no rosinātajām iniciatīvām, nav savākts nepieciešamais parakstu skaits, turklāt, savāktais parakstu skaits ir ļoti niecīgs, kas svārstās amplitūdā no 0,58% - 19% balsstiesīgo vēlētāju nepieciešamā parakstu kopskaita. Uz likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijas problemātiku norāda arī tas, ka kopš grozījumu pieņemšanas, jau sesto reizi Centrālajā vēlēšanu komisijā ir reģistrēta parakstu vākšanai iniciatīva, kas paredz atcelt 2012. gada 8. novembra grozījumus.

Latvijā 2018. gadā tika reģistrēti 1 548 673 balsstiesīgie vēlētāji. No tiem 13. Saeimas vēlēšanās aktivitāti izrādīja tikai 844 924 jeb 54,56% balsstiesīgo vēlētāju, turklāt pētījumi liecina, ka vēlētāju aktivitātei ir tendence kristies, kas liecina par vēlētāju zemo uzticību Saeimai. Lai vēlētāji varētu realizēt likumdošanas iniciatīvas tiesības, nepieciešams savākt 154 867 balsstiesīgo vēlētāju parakstu, kas ir 18,4% no aktīvo balsstiesīgo vēlētāju parakstiem. Savukārt, situācijā, ja Saeima iniciatīvu noraida vai nepieņem bez grozījumiem saturā, rīkojama tautas nobalsošana, kurā Satversmes pārgrozījums tiktu uzskatīts par pieņemtu, ja tam piekristu vismaz puse, proti, 774 337 balsstiesīgo, bet likumprojekts būtu uzskatāms par pieņemtu, ja balsojumā piedalītos vismaz puse no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita, kas būtu 422 423 vēlētāju un vismaz puse, proti, 211 232 būtu nobalsojusi par likumprojekta pieņemšanu.

Šādas prasības vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijai, ņemot vērā kavēto pilsoņu aktivitāti, ir uzskatāmas par pārlietu augstām, tādējādi padarot kārtību, kādā šīs tiesības realizējamas, par neefektīvu, tāpēc nepieciešams alternatīvs risinājums. Satversmē noteiktā nepieciešamā parakstu sliekšņa samazināšana likumdošanas iniciatīvas ierosināšanai padarītu šo tiesību institūtu ne tik formālu, dodot iespēju tautai izteikt savu gribu caur likumdošanas iniciatīvām, kuras Saeimai būtu obligāts pienākums izskatīt un situācijā, ja netiek veikti grozījumi pēc satura, dot iespēju likumprojektam kļūt par likumu, bet noraidījuma vai grozījumu veikšanas gadījumā, ļaut tautai par likumprojekta vai Satversmes grozījuma nepieciešamību, lemt referendumā.

1) Kāda var būt likuma ietekme uz sabiedrības un tautsaimniecības attīstību?

Padarot vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijas kārtību vienkāršotāku, tiks veicināta pilsoniskā līdzdalība, kā arī tiks sekmēta sabiedrības uzticība demokrātiskai iekārtai un spējai ietekmēt svarīgu lēmumu pieņemšanu valstī.

2) Kāda var būt likuma ietekme uz valsts budžetu un pašvaldības budžetiem?

Vienkāršojot vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību realizācijas kārtību, prognozējams, ka, palielinoties vēlētāju pilsoniskajai aktivitātei, radīsies nepieciešamība biežāk organizēt tautas nobalsošanas, kam nepieciešami valsts finanšu resursi.

3) Kāda var būt ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu?

Nepieciešams sagatavot likumprojektu „Grozījums likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu””, kas paredz izmaiņas 22. panta pirmajā daļā nosakot, ka „Ne mazāk vienai desmitai daļai pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita, ir tiesības, norādot savu vārdu, uzvārdu, personas kodu un parakstīšanās datumu, iesniegt Centrālajai vēlēšanu komisijai pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu var iesniegt 12 mēnešu laikā no dienas, kad likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts reģistrēts Centrālajai vēlēšanu komisijā.”

4) Kādām Latvijas starptautiskajām saistībām atbilst likumprojekts?

Likumprojekts šo jomu neskar.

5) Kādas konsultācijas notikušas, sagatavojot likumprojektu?

Sagatavojot likumprojektu konsultācijas nav notikušas.

6) Kā tiks nodrošināta likuma izpilde?

Likuma izpilde tiks nodrošināta saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību un ar jau esošo valsts institūciju palīdzību. Jaunu institūciju dibināšana nav nepieciešama.

Bakalaura darbs „Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanas problemātika Latvijas Republikā” izstrādāts LU juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autore: _____ Amanda Zariņa

Rekomendēju/ nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr.iur. asoc. prof. Annija Kārklīņa _____
(paraksts, datums)

Recezents/-e: _____

2020. gada ____ . _____

Darbs iesniegts Valststiesību zinātņu katedrā 2020. gada ____ . _____

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2020. gada ____ . _____, protokola Nr. _____

Komisijas sekretāre/-s _____